

Duurzame Amerikaanse politiek

Student: Ticho Goossens
Studentnummer: 6629598
Cursus: Master Thesis History of Politics and Society
Docent: dr. Hans Schouwenburg

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Afkortingen	4
Inleiding	5
Hoofdstuk I: Bill Clinton	22
Hoofdstuk II: Donald Trump	35
Hoofdstuk III: Vergelijkende conclusie	49
Bibliografie	53

Samenvatting

Deze scriptie betoogt dat Donald Trump géén ultieme macht heeft om het milieubeleid van de Verenigde Staten te beïnvloeden en dat ook niet zal kunnen doen in de resterende ambtsjaren of in een mogelijke tweede termijn. De factoren die geïdentificeerd worden als remmend op de mogelijkheid voor Donald Trump om zijn klimaatsceptische beleid te manifesteren zijn dezelfde factoren die bij Bill Clinton ervoor zorgde dat hij zijn groene agenda niet goed kon verankeren. Dit geeft aan dat het enerzijds om pluriforme factoren gaat die op alle presidenten van toepassing zijn, ongeacht hun politieke kleur, en anderzijds dat het gaat om duurzame factoren die niet snel zullen verdwijnen uit het Amerikaanse politieke systeem. Deze factoren heb ik onderzocht aan de hand van drie indicatoren van succes in het manifesteren van beleid, zijnde: succes in verkiezingsbeloften nakomen, succes in het maatschappelijk veld beïnvloeden en succes in het voeren van effectief beleid.

Afkortingen

BLM Bureau of Land Management

EPA Environmental Protection Agency

CCP Clean Power Plan

EIA US Energy Information Administration

E.O. Executive Order

NPS National Park Service

Inleiding

Clinton 1992: ‘I believe it is time for a new era in environmental protection, which uses the market to help us get our environment back on track- to recognise that Adam Smith's invisible hand can have a green thumb’’¹

Trump 2012: ‘The concept of global warming was created by and for the Chinese in order to make U.S. manufacturing non- competitive’’²

Afgelopen november heeft president Donald Trump een klimaatrapport van zijn eigen regering geprobeerd onder de tafel te vegen door het stilletjes te publiceren op de dag na thanksgiving. In het rapport wordt gesteld dat milieuvervuiling en klimaatverandering, veroorzaakt door de mens, de Amerikaanse economie miljarden dollars gaat kosten en serieuze gevolgen zal hebben voor de nationale gezondheid.³ Op de vraag van journalisten waarom Trump niets naar buiten bracht over de resultaten van het rapport reageerde hij: ‘I don’t believe it’.⁴ Wat een frappante uitspraak is als je je beseft dat John F. Kennedy het Congres al wees op de economische schade van milieuvervuiling in de jaren ’60.⁵

Deze actie staat in een reeks van vele handelingen van Trump waarbij hij zich actief verzet tegen het klimaatprobleem. Zo heeft hij onder andere maar liefst twintig keer in het openbaar gezegd of geïmpliceerd dat hij niet gelooft in door de mens veroorzaakte klimaatverandering.⁶ Onder meer heeft

¹ Ted Steinberg. ‘‘Can capitalism save the planet? On the origins of green liberalism.’’ *Radical history review* 2010.107 (2010): 7.

² Donald Trump. ‘‘The concept of global warming was created by and for the Chinese in order to make US manufacturing non-competitive.’’ *Donald J. Trump ✓@realDonaldTrump* 4 (2012): 15.

³ D.R. Reidmiller, (ed.) ‘‘Fourth National Climate Assessment. Volume II Impacts, Risks, and Adaptation in the United States’’ *U.S. Global Change Research Program* (Washington DC, 2018): 25-26.

⁴ Chris Cillizza. ‘‘Donald Trump buries climate change report because ‘I don’t believe it’’, *CNN Politics* (27 nov 2018), geraadpleegd op donderdag 17 januari 2018, toegankelijk via: <https://edition.cnn.com/2018/11/26/politics/donald-trump-climate-change/index.html>.

⁵ Byron W. Daynes, and Glen Sussman. *White house politics and the environment. Franklin D. Roosevelt to George W. Bush*. Texas A&M University Press, 2010: 2.

⁶ Chris Cillizza. ‘‘Donald Trump doesn’t think much of climate change, in 20 quotes’’, *CNN Politics* (8 aug 2017), geraadpleegd op vrijdag 18 januari 2018, toegankelijk via: <https://edition.cnn.com/2017/08/08/politics/trump-global-warming/index.html>.

Trump een ontkenner van klimaatverandering hoofd gemaakt van het belangrijkste overheidsorgaan ten behoeve van milieubescherming: de Environmental Protection Agency (EPA).⁷ Deze acties van Trump creëren een hoop angst en frustratie onder academici, zo noemt filosoof Noam Chomsky het “almost a death knell for the human species” en klimatoloog Michael Mann zegt: “this may be game over for the climate”.⁸ John Foster, professor sociologie, betoogt dat Donald Trump zijn beleid desastreus gevolgen heeft voor de toekomst van ons klimaat.⁹ Judith Blau, socioloog en professor emerita, betoogt zelfs dat Trump zijn milieubeleid en terugtrekking uit het klimaatakkoord van Parijs een ‘crime against humanity’ is.¹⁰ In deze angstige uitspraken sluimert een aanname dat Trump als president van de Verenigde Staten de macht heeft om alles wat er aan milieubeleid gerealiseerd is door de voorgaande regeringen te marginaliseren.

De hypothese die hieruit volgt: *Trump heeft de macht om het Amerikaanse milieubeleid langdurig te veranderen*, ga ik testen door zijn beleid en de inbedding daarvan te vergelijken met het beleid van een president die werd geprezen als de ‘great green hope’ voor Amerika: Bill Clinton.¹¹ Het doembeeld wat nu geschetst wordt in de wetenschap en de media is misschien wel te relativiseren met het feit dat de president niet de enige persoon is die het milieubeleid in handen heeft. Is het milieubeleid de facto echt heel veel slechter onder een president die klimaat-sceptisch is dan onder een president die bekend stond als een ‘milieu-activistische president’? Deze studie gaat dat proberen bloot te leggen aan de hand van een comparatief historisch onderzoek om hiermee het te kort aan historische inzichten naar de individuele impact van een president op het milieubeleid in de VS op te vullen.¹² De keuze voor een comparatief historisch onderzoek is gekozen om aan te tonen dat de factoren die ervoor zorgen dat Donald Trump géén doortastende impact kan maken op het milieubeleid geen tijdelijke factoren zijn. Maar factoren zijn die zich al jaren manifesteren in de Amerikaanse politiek en die niet in de resterende tijd van zijn ambt en zijn mogelijke tweede ambt weer zullen verdwijnen.

⁷ Coral Davenport, and Eric Lipton. “Trump picks Scott Pruitt, climate change denialist, to lead EPA.” *New York Times* 7 (2016), geraadpleegd op zaterdag 19 januari 2019, toegankelijk via: <https://www.nytimes.com/2016/12/07/us/politics/scott-pruitt-epa-trump.html>.

⁸ John Bellamy Foster. “Trump and climate catastrophe.” *Monthly Review* 68.9 (2017): 1.

⁹ Foster. “Trump and climate catastrophe.” 2-3.

¹⁰ Judith Blau. “Trump Has Committed a Crime Against Humanity.” *Sociological Forum*. Vol. 33. No. 4. 2018.

¹¹ Daynes, and Sussman. *White house politics and the environment* 101.

¹² Kari De Pryck, and François Gemenne. “The Denier-in-Chief. Climate change, science and the election of Donald J. Trump.” *Law and Critique* 28.2 (2017): 125.

De vergelijking met president Trump stuit op enige ongemakkelijkheid voor een historicus, omdat het om een zeer recent proces gaat wat nog steeds gaande is. Christine Meisner Rosen betoogt dat we als historici niet bang moeten zijn om ons ook in zulke nabije milieugeschiedenis te verdiepen. We hoeven dan niet als journalisten te werk te gaan, ook op dichtbij geschiedenis kunnen wij als historici genoeg afstand nemen en onze historische methodiek toepassen om tot een relevante actuele bijdrage te komen.¹³ Historici moeten zich volgens Meisner meer verdiepen in overheidsbeleid dat deuren opent of juist de weg blokkeert in de huidige transitie naar een duurzaam milieubeleid.¹⁴ Zij gelooft dat wij als historici de gehele transitie met al haar haken en ogen verder kunnen helpen. Ik ga een bijdrage aan dit te kort leveren door een comparatieve historische analyse te maken tussen Bill Clinton en zijn beleid in het begin van de jaren '90 en de huidige president van de Verenigde Staten Donald Trump. Hiermee poog ik meer inzicht te scheppen in de Amerikaanse politieke betrekkingen in klimaat en duurzaamheid om zodoende het gebrek aan historische bijdragen aan het debat op te helpen vullen. Daarnaast werpt deze studie nieuw licht op het academisch debat met betrekking tot de macht van een Amerikaanse president.

De keuze van mijn case-studies baseer ik op de *crucial cases* theorie van Eckstein waarbij de casussen worden uitgekozen omdat ze het meest typerend en meest puur zijn.¹⁵ De case-studies die ik hanteer zijn gekozen, omdat zij typerend zijn voor de tijd waarin ze zich afspelen en uitgesproken tegenpolen van elkaar zijn in hun retoriek. Bill Clinton is president geworden in een periode waarin klimaatproblematiek een enorme vlucht nam. Het milieudiscours waarin we spreken is ontzettend tijd- en plaatsgebonden en wordt geregeerd door onze vorming van de natuur en hoe we daar mee omgaan. Dit discours reflecteert onze opgedane ervaringen en onze contemporaine politieke prioriteiten.¹⁶ Bill Clinton was een president die in een totaal ander discours handelde dan Donald Trump. Deze studie gaat het verschil uitzoeken tussen de twee bovengenoemde presidenten om zo het bewustzijn van de impact

¹³ Christine Meisner Rosen. "Environmental sustainability in the twenty-first century." *Environmental History* 12.2 (2007): 363.

¹⁴ Meisner. "Environmental sustainability in the twenty-first century." 364.

¹⁵ Matthew Lange. *Comparative-historical methods*. Sage, 2012: 152.

¹⁶ Maarten A. Hajer. *The politics of environmental discourse. Ecological modernization and the policy process*. Oxford: Clarendon Press, 1995: 17.

van een president op het milieubeleid en debat te vergoten en aan te tonen dat de factoren die een matigende werking hebben op de macht van Donald Trump niet tijdelijk zijn.

En speelt de president hier een leidende rol in? Is er een groot verschil in beleid tussen een ‘environmentalist’ president als Clinton en een klimaat-sceptische president als Trump? Het inzicht dat uit deze historisch vergelijkende studie voortvloeit kan de individuele impact van de mening van een president verhelderen. Dit zal ik doen aan de hand van de hoofdvraag: Heeft Donald Trump de macht om het milieubeleid langdurig en grondig te veranderen? Deze vraag ontleed ik door middel van drie deelvragen: Komt de president zijn verkiezingsbeloften na? Kan de president het maatschappelijk veld beïnvloeden en is zijn beleid effectief? Ik zal aan de hand van de historiografie uitleggen waarom ik voor deze drie deelvragen gekozen heb.

Dit onderzoek heeft raakvlakken met twee onderzoeksgebieden. Het eerste onderzoeksgebied dat relevant is om naar te kijken is het onderzoek wat specifiek verricht is op presidenten en hun milieubeleid. Byron W. Daynes en Glenn Sussman onderscheiden vijf aspecten die de politieke macht van een president bepalen. Zij hebben de politieke betrekkingen van het Witte Huis ten opzichte van het milieu onderzocht van de afgelopen twaalf presidenten tot aan Georg W. Bush junior.¹⁷ Het eerste onderwerp wat zij behandelen is de politieke communicatie van de presidenten. Dit sluit sterk aan bij een hele reeks aan onderzoeken naar de presidentiële retoriek van het Witte Huis ten opzichte van het milieuprobleem. Zo heeft Robert Shanley betoogt dat Georg H.W. Bush en Reagan twee presidenten zijn geweest die actief geprobeerd hebben om de macht van milieuactivisten in het Congres te bestrijden. Dit hebben zij bereikt door het moeilijker te maken om statistische gegevens over het milieu te verzamelen en te verspreiden, door het herformuleren van ‘risk-assessment methodologies’ en door het wegcijferen van handhaving- en onderzoeksbudgetten.¹⁸ Tarla Rai Peterson, toont in haar studie de verbintenis tussen presidentiële retoriek en het milieudebat aan. In haar bundel schrijven twaalf wetenschappers over het discours waar verschillende presidenten door de jaren heen in communiceerden

¹⁷ Daynes, and Sussman. *White house politics and the environment* ix.

¹⁸ R. Rakoff. “Presidential Influence and Environmental Policy” by Robert A. Shanley (Book Review). *Environmental History Review*, 19(1), 97.

en hoe die van invloed zijn geweest op het milieubeleid en het aanhangende politieke en publieke debat.¹⁹

Het tweede aspect dat Daynes en Sussman behandelen is het wetgevende leiderschap van de presidenten. Het wetgevende leiderschap is een van de meest belangrijke indicatoren om de invloed van de president te meten op het gebied van milieu-initiatieven.²⁰ Hierbij staat zijn verhouding met het Congres centraal. Een president die een goede band heeft met het Congres is beter in staat om zijn milieu-agenda na te leven. Hierbij speelt niet alleen de meerderheid van de eigen partij van de president in beide kamers mee, maar ook het persoonlijk vermogen om politici in het Congres te overtuigen van zijn gelijk.²¹ Om te zien hoe succesvol een president hierin is moeten we naar de milieuwetten kijken die dankzij lobby werk van de president zijn doorgevoerd en ondertekend of juist de andere kant op en door de president tegengehouden zijn. In het geval van Clinton hebben velen onderzoek gedaan naar zijn milieu-initiatieven, bijvoorbeeld naar zijn Executive Order (E.O.) ten behoeve van milieugelijkheid.²² Gedurende deze scriptie gebruik ik de Engelse term executive order, omdat de Nederlandse vertaling ‘uitvoerend bevel’ niet de lading dekt en in onze taal een andere connotatie kan opwekken. Hetzelfde geldt voor een aantal andere Engelstalige begrippen die ik gebruik in mijn scriptie.

Het derde aspect dat zij behandelen zijn de acties van de president zijn regering. Hierbinnen zit veel overlap met het onderzoek naar individuele presidentiële macht. Presidenten kunnen hun milieu-agenda tot ontwikkeling brengen met behulp van hun macht om nieuwe ministeries in het leven te roepen en om nieuw personeel aan te wijzen op belangrijke posities. Zo heeft Richard Nixon de Environmental Protection Agency in het leven geroepen om zijn milieuplannen meer daad bij het woord te geven. Het nadeel, of juist het voordeel, van deze vele ministeries is dat de uitvoerende macht verdeeld is over zoveel verschillende organen en individuen dat de president er moeilijk vat op kan krijgen.²³

Het vierde aspect dat zij behandelen is de bekwaamheid van de president in milieu-diplomatie. Hierbij is de internationale rol van de VS als wereldmacht van belang. Er zijn talloze verschillende

¹⁹ Tarla Rai Peterson, ed. *Green talk in the White House. The rhetorical presidency encounters ecology*. No. 11. Texas A&M University Press, 2004.

²⁰ Daynes, and Sussman. *White house politics and the environment* 8.

²¹ Ibidem 8-9.

²² Hugh Hecl. “The Clinton health plan. Historical perspective.” *Health Affairs* 14.1 (1995): 86.

²³ Daynes, and Sussman. *White house politics and the environment* 9.

mondiale onderwerpen waar de president zich mee bezighoudt waarvan het milieu een van de meest belangrijke en weerbarstige is.²⁴ Hierbij heeft de president tot op zekere hoogte veel persoonlijke macht om een internationaal verdrag wel of niet te ondertekenen, ongeacht wat voor eerdere afspraken er zijn gemaakt gedurende de ambtstermijn van een voorgaande president. Een goed voorbeeld van zo'n situatie is de terugtrekking van de VS uit het Parijs akkoord, ondanks dat Obama toegezegd had dat de Verenigde Staten een leidende rol zou spelen bij de uitvoering van internationale milieuafspraken.²⁵

Het vijfde en laatste aspect dat zij behandelen is de interactie van de president met de andere beleidsmakers. Het is volgens Daynes en Sussman vaak zo dat adviseurs, uitspraken van het hof, invloedrijke politici uit het Congres of onderzoeksrapporten van ministeries het beleid net zo sterk of zelfs sterker beïnvloed hebben dan de president zelf.²⁶ Het debat over de invloed van adviseurs op het beleid van een president is in Amerika een veel terugkerend element in de politiek.²⁷ Zo was dit nog een heet hangijzer in discussies omtrent Bush en later Obama hun invloed in het besluit van de EPA om Californië geen uitzondering te geven om meer broeikasgassen uit te stoten voor hun auto-industrie.²⁸ Robert Paarlberg heeft onderzoek gedaan naar de verhoudingen tussen de beleidsmakers en Clinton in het milieudebat. Hierbij kwam hij tot de conclusie dat de Verenigde Staten nooit een internationale leider kan zijn op het gebied van klimaatverandering als ze het nationale debat niet opgelost hebben.²⁹

Deze studies tonen veel overlap met de studies naar presidentiële macht die ik hierna ga bespreken. Toch is er volgens Kari de Pryck en Francois Gemenne een schrijnend te kort aan onderzoek naar de impact van 'tegendraadse leiders' zoals Donald Trump op het nationale en internationale milieubeleid van de Verenigde Staten.³⁰ Ik wil door middel van mijn onderzoek een toevoeging doen aan dit te kort door mij te mengen in het debat dat specifiek gericht is op de macht van een president in

²⁴ Daynes, and Sussman. *White house politics and the environment* 9.

²⁵ Frank Jotzo, Joanna Depledge, and Harald Winkler. "US and international climate policy under President Trump." *Climate Policy*, VOL 18, NO.7 (2018): 813.

²⁶ Daynes, and Sussman. *White house politics and the environment* viii.

²⁷ Cary Coglianese. "Presidential Control of Administrative Agencies. A debate over law or politics." *U. Pa. J. Const. L.* 12 (2009): 641.

²⁸ Coglianese. "Presidential Control of Administrative Agencies" 640.

²⁹ Robert L. Paarlberg. "A domestic dispute. Clinton, Congress, and international environmental policy." *Environment: Science and Policy for Sustainable Development* 38.8 (1996): 31-33.

³⁰ Kari De Pryck, and François Gemenne. "The Denier-in-Chief. Climate change, science and the election of Donald J. Trump." *Law and Critique* 28.2 (2017): 125.

milieubeleid. Echter raak ik daarbij onontkoombaar het meer algemenere onderzoek naar presidentiële macht.

Het tweede onderzoeksgebied met relevantie voor mijn historisch comparatief onderzoek, is het algemene politicologisch onderzoek naar de macht van een president. Deze onderzoekdiscipline ligt aan de basis van de meeste aspecten die in de hierboven besproken historiografie aan bod kwamen. Het zijn de theoretische kaders waarbinnen het onderzoek van Daynes en Sussman zich ontplooit. In dit politicologisch onderzoek is er in de literatuur met betrekking tot de individuele macht van een Amerikaanse president sinds de jaren '60 één leidende publicatie waar in de loop der jaren op aangevuld en aangemerkt is. Het betreft *Presidential Power* van Richard Neustadt, een boek waarin de machtsverhoudingen van de president met andere politieke eenheden geschetst wordt en waarbij de rol van de president als leidend wordt beschouwd.³¹ Erwin Hargrove, professor politieke wetenschappen, heeft de ontwikkelingen in dit wetenschappelijk debat op een rij gezet en komt tot de conclusie dat contemporaine onderzoekers in de politieke wetenschappen een minder grotere rol aan de president toeschrijven dan Neustadt deed in de jaren '60.³² Deze ontwikkeling zal ik aan de hand van de belangrijkste toevoegingen aan de theorie van Neustadt bespreken. Een van de vroegste toevoegingen in de jaren '60 komt van Peter Sperlich, hij geeft aan dat een president niet altijd zelfstandig hoeft te handelen en ook zaken kan uitbesteden zonder in te geven aan andere bronnen van macht. Hij constateert dat er de mogelijkheid bestaat voor een president om zijn eigen politieke gevolg te creëren die zich enkel aan hem hoeven te verantwoorden en derhalve een verlenging zijn van zijn eigen politieke macht. Dit is een interessante toevoeging aan mijn onderzoek gezien het feit dat Trump in een hoog tempo mensen aanstelt die een persoonlijke loyaliteit hebben richting hem en niet per se de meest logische kandidaat voor de functie *an sich* zijn.³³ Tevens lijkt Trump een persoonlijke machtsstructuur op te bouwen van mensen die niet aan de partij maar aan hem loyaal zijn.

³¹ Erwin C. Hargrove, "Presidential power and political science." *Presidential Studies Quarterly* 31.2 (2001): 245.

³² Hargrove. "Presidential power" 246.

³³ Denk hierbij aan zijn aanstelling van Scott Pruitt als directeur van de Environmental Protection Agency terwijl hij bekend staat als lobbyist voor de grote olie- en gasindustrie en bekend staat als climate change denialist. Voor een verdediging van deze keuze door Ken Paxton, Texas Attorney General, zie het volgende interview van Fox Business: <https://www.youtube.com/watch?v=nrCpYepriMU>.

Neustadt is van mening dat de individuele macht van een president afhankelijk is van het vermogen van die president om te onderhandelen met andere machthebbende politieke actoren. Hierbij benadrukt Neustadt de techniek van onderhandelen en betoogt hij dat presidenten door middel van uitwisselingen van gunsten hun zin kunnen krijgen. Volgens James McGregor Burns is dit maar het halve verhaal.³⁴ Hij ziet een verdeling van ‘transactional leaders’ die door middel van het uitwisselen van gunsten in een rustige periode deze tactiek uitvoeren. Dit rijmt met het idee van Neustadt, wat in de politiek stabiele periode van de jaren vijftig passend was maar niet voldoet in perioden waarin grote omwentelingen in de maatschappij en publieke mening plaatsvinden.³⁵ Volgens Burns is de andere helft van wat het leiderschap behelst vergeten door Neustadt. Burns betoogt dat Neustadt de presidentiële macht reduceert tot louter een techniek van eindeloos onderhandelen, macht-verzamelen, manipuleren en overtuigen. Maar leiders die de geschiedenis goed kunnen interpreteren en kunnen aanvoelen waar het nationale sentiment naartoe leidt die kunnen de morele basis achter de wetgeving en de moraal die boven de politieke ‘trucjes’ hangt goed beheersen. Deze leiders noemt Burns ‘transforming leaders’.³⁶

Joshua Kennedy, assistent professor politieke wetenschappen, betoogt dat het niet vanzelfsprekend is dat een presidentieel decreet effectief geïmplementeerd wordt.³⁷ In de literatuur wordt er vaak vanuit gegaan dat presidentiele decreten unilateraal zijn terwijl een beleidsmaatregel pas echt goed uitgevoerd wordt als de ministeries en andere partijen die het moeten uitvoeren betrokken zijn geweest bij het tot stand komen van dat beleid. Daarnaast betoogt Joshua Kennedy dat de mate waarin een ministerie het gevoel heeft dat ze een aandeel hebben in de totstandkoming van een decreet bepaalt hoe groot hun meegaandheid is. Hier denk ik een groot verschil aan te treffen tussen Clinton en Trump. Het beleid van Clinton was veel meer in lijn met het gedachtegoed van de EPA dan het beleid van Trump, gezien het feit dat ministeries eerder geneigd zijn beleid effectief uit te voeren als ze mee hebben gedaan in de totstandkoming en zich derhalve in het beleid kunnen vinden vermoed ik dat Trump meer moeite heeft met de EPA effectief te besturen dan Clinton.

³⁴ Hargrove. “Presidential power” 248.

³⁵ Ibidem 248-249.

³⁶ Ibidem 249.

³⁷ Kennedy, Joshua B. “The limits of presidential influence. Two environmental directives and what they mean for executive power.” *Journal of Policy History* 30.1 (2018): 2.

Volgens Terry Sullivan is na veertig jaar tijd het leidende boek van Neustadt overtuigend betwist door William Howell's boek *Power Without Persuasion*.³⁸ Waar Neustadt de macht ziet in de kracht van de overtuiging, ziet Howell de macht van een president, zoals de titel van zijn boek al aangeeft, juist niet bij de overtuigingskracht van een president. Hij benadrukt de macht van een president in de vorm van executive orders. Deze executive orders hebben de kracht van de wet achter zich en hiermee geeft Howell aan dat de president zonder overtuigingskracht het federaalbeleid bepalend kan beïnvloeden op de lange termijn, ook op het gebied van klimaat.³⁹ Kennedy relateert de tegenstelling tussen Howell en Neustadt door middel van twee casestudies van milieu decreten waarin hij aantoont dat beide gedeeltelijk gelijk hebben. Top-down executive orders en onderhandelde overtuigingskracht komen beide voor en zijn allebei onderdeel van het machtspalet van een president en dat betekent niet dat het één het ander uitsluit.⁴⁰

Voor beide manieren van macht uitoefening is er niet alleen een respons maar ook nakoming nodig vanuit de verantwoordelijke organen binnen de Amerikaanse bureaucratie. Het verschil tussen deze twee is essentieel voor het onderzoeken van de macht van een president. Een ministerie moet in het kader van de wet reageren op de executive orders maar er is een verschil tussen reageren en volledig meegaan in een beleidsmaatregel en de achterliggende moraal voor invoering nastreven. Clinton bouwde precies om deze reden in zijn executive orders maatregelen in om nakoming van de EPA af te dwingen.

*As Neustadt notes, the executive branch is hardly a monolithic actor, and when it comes to presidential directives, the multi-actor nature of the bureaucracy is on full display. Bill Clinton, are common: "Not later than 6 months after the effective date of this Executive order, each Federal agency shall submit to the Office of Management and Budget [OMB] a report regarding the implementation of this order." Still, the question remains: If the president or his staff should find that agencies are not following through, what recourse is available?*⁴¹

Zoals Kennedy hierboven bondig schrijft, is het ingewikkeld voor een president om nakoming af te dwingen. Clinton had dan wel in zijn executive orders een implementatierapportering ingebouwd, toch

³⁸ Terry Sullivan. "Power without persuasion. The politics of direct presidential action.", *Presidential Studies Quarterly*, (vol. 34, no. 2, 2004): 459.

³⁹ Kennedy, Joshua B. "The limits of presidential influence. Two environmental directives and what they mean for executive power." *Journal of Policy History* 30.1 (2018): 19.

⁴⁰ Kennedy. "The limits of presidential influence." 20.

⁴¹ *Ibidem* 7.

had hij geen middelen om ongehoorzame ministeries vervolgens ter verantwoording te roepen. De vergrotende macht van deze ministeries wordt in de literatuur *institutionele verdichting* genoemd.

De *institutionele verdichting* wordt vaak gezien als een van de hoofdredenen waardoor de president minder in staat is om een transforming leader te zijn. Zo betoogt Stephen Skowronek in *The Politics Presidents Make* dat de presidentiële macht zich in een positie bevindt die langzaam steeds minder in staat is om politieke veranderingen teweeg te brengen.⁴² Hij noemt dit de ‘waning of political time’ waarin de president in de loop der tijd steeds minder belangrijk wordt. Hierbij moet de moderne president steeds vaker als een gelijke speler samenwerken met groeiende collectieve beleidsregelingen.

Skowronek heeft voorspeld dat er steeds minder ruimte zal zijn voor een president om zich te ontpoppen als een transformational leader. Wil een president toch nog een verschil kunnen maken dan dient hij volgens Skowronek zich meer te gaan richten op zijn transactional skills.⁴³ Skowronek betoogt dat het presidentschap een inherent verstorend instituut is wat een soort ‘battering ram’ vormt die zich afzet tegen het permanente Washington met hun vele lobbygroepen, experts, congres leden en carrière zuchtige federale ambtenaren.⁴⁴ De opkomst van permanente machtsrelaties die buiten de directe invloedssfeer van de president liggen, zijn in de loop van de twintigste eeuw steeds sterker gegroeid. Deze groeiende politieke verdichting met permanente machtsrelaties heeft ertoe geleid dat het Amerikaanse beleid een steeds hogere mate van ‘institutionele veerkracht’ heeft opgebouwd waarbij de koers minder gevoelig is voor de grillen van een president.⁴⁵ Steven E. Schier betoogt echter dat ondanks de groeiende macht van permanent Washington in de loop van de twintigste eeuw de Reagan en Georg H.W. Bush regeringen actief hebben geprobeerd om de macht van de president te vergroten ten koste van ‘permanent Washington’ en hierin succes hadden.⁴⁶ Het door Skowronek geschetste patroon van institutionele verdichting gedurende de twintigste eeuw wordt hiermee verbroken.

⁴² Stephen Skowronek. *The politics presidents make. Leadership from John Adams to Bill Clinton*. (Harvard University Press, 1997) 442.

⁴³ Matthew Laing. “Towards a pragmatic presidency? Exploring the waning of political time.” *Polity* 44.2 (2012): 258.

⁴⁴ Skowronek. *The politics presidents make*: 27-30.

⁴⁵ Ibidem: 413.

⁴⁶ Steven E. Schier. “George W. Bush’s presidential project and its prospects.” *The Forum*. Vol. 1. No. 4. (De Gruyter, 2003): 1-2.

Dit korte overzicht van de complexe verhoudingen tussen de bureaucratie en de president geven al aan dat het geen makkelijke opgave is voor een president om zijn persoonlijke invloed te laten gelden tijdens zijn ambtstermijn. Dit brengt mij bij de vraag hoe dat verschilt tussen Clinton en Trump en wat dat kan zeggen over de lange termijn impact van Trump. Ik heb voor dit onderzoek drie deelvragen gekozen aan de hand van verschillende hierboven beschreven theorieën. Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen focus ik mij niet enkel op de executive orders zoals Howell, of enkel op de overtuigingskracht zoals Neustadt en Burns. Derhalve sluit ik mij aan bij Kennedy omdat ook hij beide facetten van macht een gelijke rol geeft in zijn onderzoek naar de macht van de president.

Allereerst richt ik mij op de vraag of de president zijn verkiezingsbeloften is nagekomen. Dit is een algemene graadmeter van succes in de politiek en belangrijk voor de herverkiezing van de president.⁴⁷ Daarnaast komen hierin allebei de krachten aanbod, zowel overtuiging als het gebruik van executive orders. De tweede deelvraag richt zich op het maatschappelijk veld waar de president in opereert. Deze deelvraag richt zich op de overtuigingskracht. Als een president het maatschappelijk veld naar zijn hand kan zetten dan beschikt hij over overtuigingskracht en een gevoel voor de juiste interpretatie van de geschiedenis en aanvoeling van het nationale sentiment. De derde deelvraag richt zich op de executive orders van de president. Hiermee test ik of hij de ministeries onder controle heeft en daarmee samenhangend hoe effectief de implementatie van zijn beleid is. Deze deelvragen vormen een essentieel onderdeel van de intrinsieke verbintenis van een president met het onderwerp milieu, zij het positief of negatief. Bij de eerste deelvraag gebruik ik de aanpak van Kennedy, bij de tweede deelvraag de aanpak van Neustadt/Burns en bij de derde deelvraag de aanpak van Howell. Doordat ik van Neustadt/burns en van Howell een graadmeter van presidentiele macht kies schaar ik mij in de historiografie onder Joshua Kennedy, die aangeeft dat macht uit overtuigingskracht, de macht uit executive orders niet hoeft uit te sluiten. Per casus ga ik deze deelvragen behandelen en op de casus specifiek gericht uitleggen, beginnend bij Bill Clinton.

De eerste variabel is de mate waarin Clinton succesvol was in het nakomen van zijn verkiezingsbeloften. Om te achterhalen of Bill Clinton bij machte was om een sterke stempel te drukken

⁴⁷ Andreas Born, Pieter van Eck, and Magnus Johannesson. "An experimental investigation of election promises." *Political Psychology* 39.3 (2018): 685.

op het milieubeleid is het belangrijk om te zien of hij zijn verkiezingsbeloften kon realiseren. Het succes hierin is vaak van persoonlijk belang voor de continuïteit van de president. Als de president herkozen wil worden en daarmee zijn idealen voor een additionele vier jaar dieper wil kunnen verankeren in het beleid dan dient de president zijn verkiezingsbeloften in het oog te houden. Hier kan hij namelijk tijdens de verkiezingen flink op winnen of juist verliezen.

De tweede variabel is de mate waarin hij succesvol was in het maatschappelijk veld bespelen. Deze variabel is van belang om een transforming leader te kunnen zijn. Heeft de president de maatschappelijke mening met zich mee, dan heeft de president daarmee een voordeel in zijn pogingen om geld of toestemming los te weken in het Congres. De mate waarin een president het beleid kan beïnvloeden hangt nauw samen met zijn capaciteiten om het Congres met zich mee te trekken. Het is natuurlijk een voordeel als het congres een meerderheid kent van de partij waar de president zich mee associeert maar ook de populaire mening van het volk speelt hier een grote rol in.⁴⁸ Het Congres baseert haar mening vaak onder meer op de populaire opinie in het land. Deze kan afwijken van de steun die de president kreeg toen hij verkozen werd. Congresleden claimen vaak dat ze slechts de mening van het volk weerspiegelen. Politicologen staan traditioneel gezien sceptisch tegenover deze claim, maar Douglas en Rose hebben bewezen dat de publieke opinie een onderschatte invloed is op de mogelijkheden voor een president om zijn macht uit te oefenen.⁴⁹ Hierbij speelt het maatschappelijk veld ten opzichte van de onderwerpen waar de president iets op wil bereiken een rol. Deze kunnen veranderd zijn sinds hij zijn mandaat kreeg tijdens de verkiezingen en ook de interpretatie van de publieke opinie kan zeer verschillen tussen president en Congres.⁵⁰

De derde variabel is het effectief besturen van de ‘vierde macht’, oftewel de instituties die het beleid moeten uitvoeren wat door de president gemaakt wordt. In de loop der tijd is dit ambtelijk apparaat steeds verder uitgedijd, institutionele verdichting, wat ertoe geleid heeft dat het steeds moeilijker is geworden voor een president om grip te houden op de uitvoering. Zoals hierboven besproken zijn ministeries het niet altijd eens met het beleid uitgezet door een president en kan de mate van *compliance*

⁴⁸ Douglas River, and Nancy L. Rose. “Passing the president's program. Public opinion and presidential influence in Congress.” *American Journal of Political Science* (1985): 183-184.

⁴⁹ River, and Rose. “Passing the president's program”, 183.

⁵⁰ Ibidem 183-184.

en *responsiveness* erg variëren. Aan de hand van twee beslissingen, een executive order en een presidentiele proclamatie, ga ik onderzoeken of de president bij machte was om effectief te besturen. En een langdurige impact kan maken op het milieubeleid. Het verschil tussen een executive order en een presidentiele proclamatie is in feite vrij klein. Beide hebben geen toestemming nodig van het Congres, wat bij Clinton essentieel was om in een vijandig Republikeins Congres zijn groene plannen door te kunnen voeren. Over het algemeen is een E.O. gericht op overheidsinstanties zoals de EPA en is een proclamatie direct van toepassing op de privé activiteiten van individuen in de maatschappij. Een proclamatie dient wel te rusten op een juridische basis in de constitutie of een statuut.

De eerste beslissing, in de vorm van een presidentiele proclamatie, waar ik mij op ga richten is de meest langdurige milieumaatregel die Bill Clinton heeft kunnen doorvoeren. Het is de proclamatie waarmee hij het Grand Staircase-Escalante national monument heeft opgericht. Hij heeft naast deze nog 18 andere nationale monumenten opgericht, maar het Grand Staircase-Escalante is voor deze casus het meest relevant omdat het goed laat zien hoe ver de impact reikt van een enkele president. Dit kon hij doen op basis van de Antiquities Act uit 1906. Trump poogt de beslissingen van Clinton nu terug te draaien door de beschermde status van deze gebieden af te nemen en de mogelijkheden voor vervuilende mijnbouw weer op te pakken.⁵¹

De tweede beslissing, in de vorm van een executive order, die ik ga onderzoeken is Bill Clintons beslissing om het Kyoto-verdrag te tekenen. In het Kyotoprotocol werd voor het eerst een harde afspraak gemaakt over het reduceren van de mondiale CO₂-uistoot.⁵² Vrijwel alle landen ter wereld spraken af om in 2005 minstens 5% minder CO₂ uit te stoten dan de levels van 1990. Bill Clinton tekende dit historische verdrag namens de VS, maar om effectief te worden moest het wel nog door het Congres geratificeerd worden.

Deze twee beslissingen ga ik behandelen om uit te zoeken hoe ver de macht van Clinton reikte in het neerzetten van een groener beleid. Heeft Clinton een langdurige impact kunnen maken op het Amerikaanse beleid of zijn de overwinningen van Clinton maar van korte duur geweest? Deze

⁵¹ Julie Turkewitz, “Trump slashes size of Bears Ears and Grand Staircase monuments”, *The New York Times* (4 december 2017). Beschikbaar via: <https://www.nytimes.com/2017/12/04/us/trump-bears-ears.html>.

⁵² Kyoto Protocol, “United Nations framework convention on climate change.” *Kyoto Protocol*, Kyoto 19 (1997) 3.

bevindingen zet ik in een crucial cases study af tegen de pogingen van Donald Trump om zijn klimaat sceptische beleid door te voeren. Door middel van de vergelijking poog ik een generaliserende uitspraak te doen over de hypothese; *Trump heeft de macht om het Amerikaanse milieubeleid langdurig te veranderen.*

Om de macht van president Trump op het milieubeleid te testen ga ik dezelfde drie variabelen uitwerken die ik afzet tegen Bill Clinton. De eerste variabele richt zich derhalve weer op de nakoming van de verkiezingsbeloften. Trump had een flink pakket aan grootse verkiezingsbeloften die hij waar moest maken na zijn verkiezing tot president. De meest opvallende zijn de muur (betaald door Mexico) die tussen Mexico en de VS gebouwd moet worden om migranten tegen te houden, Hilary Clinton vervolgen, en uit het klimaatakkoord van Parijs stappen. Van Hilary Clinton vervolgen stapte hij gelijk na de verkiezingen af maar met andere onorthodoxe beloften heeft hij flink doorgezet. Zo heeft zijn poging om de muur tussen Mexico en de VS op te bouwen geleid tot een van de meest vergaande middelen ter opreiking van de presidentiële macht: de *shutdown*.⁵³ Om zijn impact op het milieubeleid te testen kijk ik naar zijn capaciteit om beloften waar te maken en in het bijzonder naar de acties waarbij hij het milieubeleid heeft beïnvloed. De verkiezingsbeloften die hij heeft gemaakt ga ik natrekken en analyseren om te zien in hoeverre hij hierin slaagt.

De tweede variabele richt zich op het maatschappelijk veld. Trump opereert in een ingewikkeld maatschappelijk veld waarbij zijn klimaat sceptische mening haaks staat op de wetenschappelijke consensus en de mening van het grootste gedeelte van de Amerikaanse bevolking.

De derde variabele richt zich op het effectief besturen en beïnvloeden van de vierde macht, oftewel het ambtelijk apparaat. De ministeries die de beslissingen van Trump moeten uitvoeren kunnen nog wel eens lastig te beteugelen zijn. Ik ga testen hoe Trump hierin slaagt maar omwille van de beperkte omvang van de studie licht ik er twee uit. Dit zijn twee beslissingen die zich goed lenen voor de vergelijking. Hierbij is er een beslissing die zich op internationaal vlak manifesteert, terugtrekking klimaatakkoord, en de ander die meer op binnenlands beleid gericht is, intrekking Clean Power Plan.

⁵³ Remarks by president Trump on the humanitarian crisis on our southern border and the shutdown (19 januari 2019), geraadpleegd 21 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-humanitarian-crisis-southern-border-shutdown/>.

De eerste beslissing die ik ga behandelen is de terugtrekking uit het klimaatakkoord van Parijs. Dit is in internationale context de meest belangrijke beslissing die Donald Trump heeft gemaakt ten opzichte van het milieubeleid. Dit besluit is ook een van de hoofdredenen voor de angst die heerst onder academici voor het voortbestaan van een gezond milieubeleid.⁵⁴ Derhalve is het een sleutelaspect om te onderzoeken in welke mate Trump de mogelijkheden heeft om een langdurige impact te maken op het beleid.

De tweede beslissing van Trump die ik ga onderzoeken is Executive Order 13783, het terugdraaien van het Clean Power Plan van de Obama regering. Deze executive order draait één van de meest belangrijke maatregelen om de CO₂- emissie van de VS omlaag te sturen terug. Deze beslissing van Trump lijkt op het eerste gezicht de vergroeningsslag van de vorige regering min of meer de nek om te draaien. Ook deze beslissing doet derhalve een hoop stof opwaaien bij wetenschappers en burgers die betrokken zijn bij het beschermen van het klimaat en verduurzamen van het overheidsbeleid.⁵⁵

Aan de hand van deze variabelen ga ik uitzoeken hoeveel macht Trump nu werkelijk heeft in het bereiken van een klimaat sceptisch beleid en in hoeverre dit een langdurige impact maakt op het Amerikaanse beleid. Binnen deze variabelen speelt natuurlijk ook de tegenstelling tussen democraten en republikeinen mee. Zo heeft president Clinton een groot nationaal monument uitgeroepen in Utah om aan zijn milieubeloften te voldoen. Echter werd dit in een overwegend republikeinse staat als Utah met veel protest en argwaan ervaren. Het werd gezien als een democratische president die zich mengt in de politieke betrekkingen van de republikeinen om hen te dwarsbomen.⁵⁶ Later wordt dit door Trump als argument gebruikt om onder het mom van 'teruggeven' en het inperken van 'federale overmacht' dit weer een onbeschermd gebied te maken. Echter ga ik mij, omwille van de beperkte omvang van dit onderzoek, niet grondig verdiepen in de extra dimensie die de strijd tussen republikeinen en democraten geeft aan de mogelijkheden tot een langdurige impact op het beleid door een president.

⁵⁴ John Bellamy Foster. "Trump and climate catastrophe." *Monthly Review* 68.9 (2017): 1.

⁵⁵ Anthony E. Ladd, and Richard York. "Hydraulic Fracking, Shale Energy Development, and Climate Inaction. A new landscape of risk in the Trump era." *Human Ecology Review* 23.1 (2017): 65.

⁵⁶ Matthew W. Harrison. "Legislative Delegation and Presidential Authority. The Antiquities Act and the Grand Staircase-Escalante National Monument-A Call for a New Judicial Examination." *J. Env'tl. L. & Litig.* 13 (1998): 411.

De bronnen voor dit onderzoek zijn grotendeels uit de secundaire literatuur geput. Deze heb ik via de algemene wegen opgezocht, google scholar, catalogus plus, worldcat en de andere vakspecifieke zoekmachines van de juridische, geesteswetenschappen en sociale wetenschappen faculteiten. Derhalve past een historisch narratief het beste bij de verwerking van de informatie. De methode is zoals hierboven al aangegeven comparatief historisch en als primaire within-case methode gebruik ik case-studies op basis van de cruciale casussen theorie van Eckstein.⁵⁷ Deze methode is het beste geschikt voor het onderzoek omdat ik enerzijds een president onderzoek die als ‘milieu-activistische president’ bekend staat en anderzijds een president die het tegenovergestelde is en als een ‘klimaat sceptische president’ bekend staat. De primaire bronnen die ik behandel zijn de executive orders en proclamaties die ik onderzoek in de derde deelvraag.

Daarnaast zoek ik in de gedigitaliseerde archieven van de Amerikaanse overheid. Een van de gedigitaliseerde archieven is de ‘Office of the clerk of the U.S. House of Representatives’. Hierin staan alle; ‘public disclosure forms, documents, historical data and Member and Committee information for the U.S. House of Representatives’.⁵⁸ Voor Clinton is er al een bibliotheek opgezet met digitale archieven en verzamelingen van zijn speeches, publieke optredens en uitspraken.⁵⁹ Daarnaast zijn de archieven van de New York Times gedigitaliseerd. In verband met de shutdown van Donald Trump had ik tijdelijk geen volledige toegang tot de nationale archieven en alle andere archieven die vanuit de federale overheid beheerd worden.⁶⁰ Gelukkig is de shutdown niet langer van kracht en kon ik na een maand weer de digitale archieven van de VS vrij toegankelijk gebruiken in mijn onderzoek. Voor Donald Trump is er nog geen officiële bibliotheek opgesteld omdat hij nog in zijn ambtstermijn zit. Ook een deel van de informatie rondom Trump van het House of the Clerk is nog niet opengesteld voor het publiek. Hier ben ik dus wat creatiever te werk gegaan om de benodigde informatie te vinden. Gelukkig is er dankzij onderzoeksjournalisten informatie beschikbaar om toch vitale informatie te krijgen over

⁵⁷ Lange. *Comparative-historical methods* 56-57.

⁵⁸ U.S. House, Office of the Clerk. Alle informatie om te onderzoeken welke presidentiele veto’s er zijn uitgesproken gedurende de termijnen van Bill Clinton, toegankelijk via: <http://clerk.house.gov>.

⁵⁹ Clinton Presidential Library, toegankelijk via: <https://www.clintonlibrary.gov/?s=environment>.

⁶⁰ Op de website van onder andere de Clinton Library komt de volgende pop-up: “Due to the shutdown of the Federal Government, National Archives facilities are closed, websites and social media are not being updated or monitored, and activities are canceled, with some exceptions. Check Archives.gov for details.” Geraadpleegd op 20 januari 2019, toegankelijk via: <https://www.clintonlibrary.gov/?s=environment>.

het beleid van Trump. Bovendien is er wel openbaarheid van bestuur wat neerkomt op de openbaarmaking van lobbywerk van de president in het Congres en alle wetgeving.⁶¹

I

⁶¹ Zie: U.S. House, Office of the Clerk, Lobbying Disclosure. Alle informatie om te onderzoeken op welke momenten een president van de VS heeft gelobbyd bij het Congres om een bepaalde wetgeving erdoorheen te krijgen, toegankelijk via: <https://lobbyingdisclosure.house.gov>.

Bill Clinton

Inleiding

Bill Clinton was in twaalf jaar tijd weer de eerste democratische president van de VS. Na twaalf jaar Republikeins leiderschap was er een hoop te winnen op het vlak van milieubeleid. De Reagan en Georg H.W. Bush regeringen hebben hun best gedaan om zo min mogelijk geld uit te geven aan milieu en klimaat omdat ze van mening waren dat de economie geschaad zou worden als daar te veel aandacht aan werd besteed. Om hier een beeld bij te krijgen; Bill Clinton heeft in zijn presidentschap meer dan drie keer zoveel giftige afvalplaatsen gesaneerd dan de vorige drie regeringen bij elkaar opgeteld.⁶² Na al die jaren van nalatigheid werd Bill Clinton binnengehaald als de ‘great green hope’. Om te onderzoeken hoeveel macht hij had en in hoeverre het hem lukte om zijn groene agenda te verwezenlijken en een langdurige stempel op het beleid te drukken ga ik drie factoren die de macht van een president bepalen onderzoeken. De resultaten zal ik afzetten tegen die van Trump om vervolgens een generaliserende uitspraak te doen over de gestelde hypothese. De factoren die ik bij de historiografie heb uitgelegd zal ik hier toepassen. Deze drie factoren die de macht van een president bepalen, oftewel variabelen, die ik behandelen zijn; nakoming verkiezingsbeloften, succes in het maatschappelijk veld bespelen, en zijn succes in de vierde macht beteugelen.

⁶² Daynes, and Sussman. *White house politics and the environment* 117.

§1. Verkiezingsbeloften

Volgens Campbell en Rockman was milieu en klimaat bij Bill Clinton helemaal niet zo'n belangrijk thema tijdens zijn verkiezingscampagne en heeft hij ook bijzonder weinig op dat gebied bereikt tijdens zijn termijnen als president van de VS.⁶³ Maar 6% van de stemmen op Clinton had zijn of haar keuze gebaseerd op zijn milieubeleid.⁶⁴ Toch poogde Clinton zich wel sterk te positioneren als een 'milieu-activistische president' en deed hij uitspraken over hoe hij zijn regering de groenste uit de geschiedenis ging maken.⁶⁵ Bill Clinton heeft het in zijn 'inauguratie speech' onder andere over de nieuwe uitdagingen voor Amerika waarbij zaken als de economie, AIDS epidemie en het klimaat niet meer strikt gescheiden zijn in binnenlands en buitenlands beleid maar met elkaar verbonden zijn.⁶⁶

Harde verkiezingsbeloften met betrekking tot het klimaat heeft Bill Clinton niet gemaakt. Waarschijnlijk bleef hij hier toch terughoudend in omdat in de jaren '90, ondanks de verhoogde aandacht voor milieu en klimaat, er nog veel mensen waren die de angst hadden dat de economie zou lijden onder milieu- en klimaatmaatregelen.⁶⁷ Toch vormt het onderwerp een belangrijk onderdeel van zijn campagne. Als hij het in een verkiezingsdebat op nationale televisie heeft over zijn toekomstplannen voor Amerika dan zegt hij: "Our plan will balance the budget, grow the economy, preserve the environment and invest in education."⁶⁸ Daarnaast verzekerde hij de Amerikaanse kiezer ervan dat een schoner klimaat niet een armer Amerika betekende en dat 'trading off the environment for jobs was a false choice'.⁶⁹

Clinton beloofde tijdens zijn campagne meer banen dankzij de vergroening van de economie. Hierbij zette hij erg sterk in op het narratief wat hem geadviseerd werd door zijn running mate Al Gore. Gore had in '88 een invloedrijk boek geschreven *Earth in the Balance* waarbij hij klimaat en economie

⁶³ Colin Campbell, and Bert A. Rockman, eds. *The Clinton Legacy*. (Chatham House, 2000) 220-222.

⁶⁴ Campbell, and Rockman, eds. *The Clinton Legacy*. 220.

⁶⁵ Ibidem 221.

⁶⁶ The White House, Office of the Press Secretary. "Clinton's inaugural speech", January 20, 1993. Beschikbaar via: <https://clintonwhitehouse6.archives.gov/1993/01/1993-01-20-president-clinton-inaugural-speech.html>.

⁶⁷ Todd S. Purdum, "Clinton lashes out at Congress, citing pollution and guns", *The New York Times* (2 aug. 1995).

⁶⁸ 1996 Presidential debate. Bill Clinton vs. Bob Dole, C-Span 4 oktober 2011, geraadpleegd op 30 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.youtube.com/watch?v=0BdyYynJNJo>.

⁶⁹ Martin A. Nie. "'It's the Environment, Stupid!'" Clinton and the Environment." *Presidential Studies Quarterly* 27.1 (1997): 41.

met elkaar in balans bracht. Dit was ook de strekking van de verkiezingsbeloften van Clinton, maar het bleef bij vage beloftes. Wel heeft hij de Council on Sustainable Development en de Council on Environmental Justice opgericht om de economie te stimuleren in een duurzame richting te gaan die eerlijke kansen biedt voor iedereen, rijk en arm.⁷⁰ Daarnaast richtte hij de ‘National Economic Council’ op. Deze adviesraad bestond uit de secretarissen/directeuren van verschillende ministeries, waaronder de directeur van de EPA.⁷¹ Hiermee maakte Clinton werk van zijn verkiezingsbelofte om het milieubeleid meer in lijn te zetten met het economisch beleid. Hij ging verder door een White House Office on Environment in het leven te roepen.⁷² De vice-president Al Gore geeft in een persconferentie aan: “This new framework will ensure that environmental considerations are brought to bear at the earliest stages in the development of every policy that the President and his staff and his Cabinet look at.”⁷³

Maar toen de President’s Council on Sustainable Development met een set van milieumaatregelen kwam die door zowel de Dow Chemical als de Sierra Club onderschreven werden liet Clinton het afweten om wetgeving te creëren om de maatregelen te implementeren.⁷⁴ Daarnaast had hij in sommigen ogen een ‘symbolische daad’ verricht door de EPA te verheffen tot een ‘cabinet-level status’, critici zien deze actie louter als een middel om zijn milieu-activistische geloofwaardigheid te manifesteren. Deze kritische opvatting over de klimaatpolitiek van Clinton valt te relativeren met het feit dat hij een Congres tegen zich had waarin een meerderheid van republikeinen zat die actief probeerde het milieubeleid te versoepelen voor het bedrijfsleven en de financiering voor de ministeries

⁷⁰ Martin A. Nie. “‘It’s the Environment, Stupid!’” 44.

⁷¹ The White House, Office of the Press Secretary. “*Establishment of the national economic council*”, January 25, 1993. Beschikbaar via: <https://clintonwhitehouse6.archives.gov/1993/01/1993-01-25-establishment-of-the-national-economic-council.html>.

⁷² The White House, Office of the Press Secretary. “*Statement by the president and remarks by the vice-president on new environmental policy*”, February 8, 1993. Beschikbaar via: <https://clintonwhitehouse6.archives.gov/1993/02/1993-02-08-statement-and-remarks-on-environmental-policy.html>.

⁷³ The White House, Office of the Press Secretary. “*Statement by the president and remarks by the vice-president on new environmental policy*”, February 8, 1993. Beschikbaar via: <https://clintonwhitehouse6.archives.gov/1993/02/1993-02-08-statement-and-remarks-on-environmental-policy.html>.

⁷⁴ Campbell, and Rockman, eds. *The Clinton Legacy* 222.

die ze handhaafden poogde te minimaliseren.⁷⁵ Zo heeft het republikeinse Congres ook de ‘cabinet-level status’ van de EPA weten terug te draaien.⁷⁶

De ambtstermijn van Clinton was in een economisch gunstige tijd, maar er zijn geen concrete cijfers te vinden van de ‘groene economische’ opbrengst van Clinton’s beleid. Hij heeft in ieder geval zijn belofte om de economie en het klimaat meer op één lijn te krijgen voldaan door zoals hierboven al gezegd de National Economic Council op te richten en hij heeft gedreigd zijn veto uit te spreken op alle wetgeving die de mogelijkheid biedt voor olie- en gasboringen in het Arctic National Wildlife Refuge. Toch wist Clinton op veel beslissende onderwerpen en onderdelen niet op te komen voor zijn groene agenda. Zo heeft hij onder druk van het Congres bij het 1995 Emergency Salvage Timber Logging Sale Program een grote fout gemaakt door de wet te tekenen die het mogelijk maakte om verbrand, ziek en dood hout toe te staan. Volgens milieuactivisten was dit het startschot om ‘wetteloos’ bossen te kappen, wat ook nog eens de al kelderende houtprijzen omlaag stuwde waardoor niet alleen de milieuactivisten maar ook de big business in de houtindustrie ontevreden was. Later gaf Clinton wel toe dat dit een grote fout van hem is geweest.⁷⁷ Zo valt te begrijpen dat het maatschappelijk veld waarin Clinton opereerde niet makkelijk was. Met een republikeins Congres tegenover zich en een publieke opinie die nog niet gewend is aan het ‘radicale’ klimaatverhaal poogt hij een gulden middenweg te zoeken tussen milieuactivisten en klimaat sceptici die lijkt geen van beide partijen tevreden te stellen.

⁷⁵ Campbell, and Rockman, eds. *The Clinton Legacy* 222.

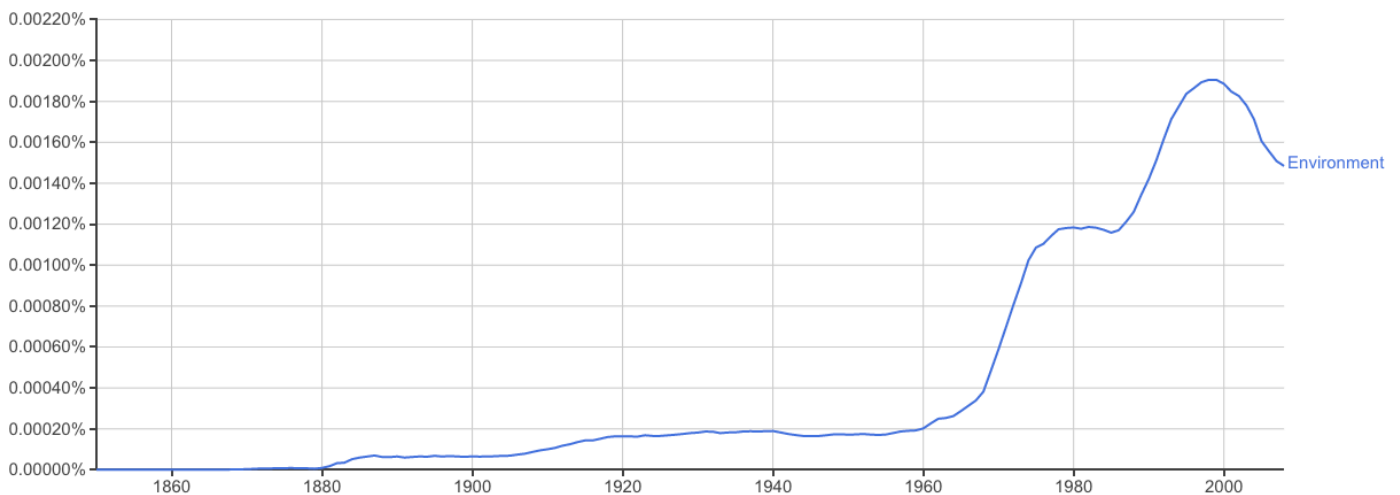
⁷⁶ Daynes, and Sussman. *White house politics and the environment* 111.

⁷⁷ Nie. “It’s the Environment, Stupid!” *Presidential Studies Quarterly* 27.1 (1997): 45.

§2. Maatschappelijk veld

Om te begrijpen in welke mate Bill Clinton een persoonlijke macht uit kon oefenen op het klimaat- en milieubeleid dient het maatschappelijk veld waarin hij opereerde bloot gelegd te worden. Zoals Neustadt, Burns en Skowronek beschrijven ligt de macht van een president in zijn capaciteit om het publieke discours te begrijpen en te bespelen met overtuiging en zijn positie tactisch te bepalen aan de hand van de geschiedenis.⁷⁸ Bill Clinton opereerde in een periode waarin klimaat en milieu een vlucht omhoog namen in de maatschappelijke interesses wereldwijd. Maar wist Clinton dit ook te gebruiken om zijn groene agenda voort te zetten?

De publieke aandacht voor het milieu en de aanhangende klimaatproblematiek beïnvloedde de mate van populariteit voor klimaatissues in de politiek. De aandacht voor het onderwerp milieu is niet door de jaren heen constant geweest. In de grafiek hieronder is de aandacht voor het onderwerp grof af te lezen aan het aantal publicaties die het woord Environment in de titel of ondertitel bevatten. Er is een significante dip in de opwaartse trend in publicaties waar te nemen in de jaren tachtig en tijdens de millenniumwisseling.

Bron: Google Ngram viewer.⁷⁹

⁷⁸ Skowronek. *The politics presidents make*: 24.

⁷⁹ Google Ngram Viewer is een tool waarmee je alle publicaties die bekend zijn bij google kunt achterhalen in een grafiek. Hiermee kun je heel makkelijk uitzoeken hoeveel aandacht er voor een onderwerp is gedurende een periode van tijd. Geraadpleegd op woensdag 16 januari 2018:
https://books.google.com/ngrams/graph?content=Environment&year_start=1850&year_end=2008&corpus=15&smoothing=3&share=&direct_url=t1%3B%2CEnvironment%3B%2Cc0.

Deze diagram valt samen met het beleid van de presidenten die in dienst waren ten tijde van de dip in de jaren tachtig (Reagan) en de sterke stijging in de jaren negentig (Clinton). Het onderzoek van Victoria Noonan en Susan Hunter naar media-aandacht voor het milieu sluit aan op het beeld dat geschetst wordt in mijn bredere tabel. Zij hebben aan de hand van publicaties van de *New York Times* op het gebied van klimaat de aandachtsgrafiek weten te maken waarbij eenzelfde dip in de jaren '80 is waar te nemen.⁸⁰ De media-aandacht sluit daarmee dus aan op de algemene verschuivingen in aandacht inclusief de wetenschappelijke publicaties die verwerkt zijn in mijn tabel hierboven. De dip in aandacht voor het milieu vanaf de millenniumwisseling heeft onder andere te maken met de paradigma verschuiving in de Amerikaanse politiek die veroorzaakt werd door de aanslagen op 9/11.⁸¹ Deze aanslagen hebben ervoor gezorgd dat er minder ruimte was om op een publieke manier met een protest of een andere meer extreme publieke actie aandacht te vragen voor het milieu.⁸² De tabel van publicaties bekend bij Google loopt helaas niet verder dan het begin van de 21ste eeuw. Als je hem door zou tekenen dan gaat hij waarschijnlijk weer flink omhoog. Klimaat is in de afgelopen tien jaar een steeds belangrijker onderwerp geworden in de politiek, wetenschap en media.⁸³

Het presidentschap van Clinton was in vele opzichten uniek ten opzichte van de presidenten die hem voor gegaan zijn. De twee grote historische veranderingen die zijn presidentschap getekend hebben zijn de afloop van de koude oorlog en de institutionele verdichting van de Amerikaanse politiek in Washington.⁸⁴ Deze twee krachten waren van invloed op de mogelijkheden van Clinton om een transforming leader te zijn. De politieke context waarmee een president zijn ambtstermijn ingaat is van essentieel belang voor de mogelijkheid om een sterke individuele macht uit te kunnen oefenen.⁸⁵

Clinton was voor veel conservatieve stemmers niet een favoriet omdat hij, als je kijkt naar de traditionele eisen die gesteld werden aan presidenten, een atypische kandidaat was. Hij had niet

⁸⁰ Susan Hunter, and Victoria Noonan. "Energy, environment, and the presidential agenda." *The Presidency Reconsidered* Ed. RW Waterman (Peacock Publishers, Itasca, IL) pp (1993): 303.

⁸¹ Kenneth A. Gould, Tammy L. Lewis, and J. Timmons Roberts. "Blue-green coalitions. Constraints and possibilities in the post 9-11 political environment." *Journal of world-systems research* 10.1 (2004): 108-109.

⁸² Kate O'Neill. "The comparative study of environmental movements." *Comparative Environmental Politics. Theory, Practice, and Prospects*; Steinberg, PF, VanDeveer, SD, Eds(2012): 122.

⁸³ Kersty Hobson. "So we are all environmentalists now?." (2008).

⁸⁴ Steven E. Schier, ed. *The postmodern presidency. Bill Clinton's legacy in US politics*. (University of Pittsburgh Press, 2000) 4.

⁸⁵ Curt Nichols. "Reagan reorders the political regime. A historical-institutional approach to analysis of change." *Presidential Studies Quarterly* 45.4 (2015): 705.

meegevochten in de Vietnamoorlog en werd hier al tijdens zijn kandidaatschap voor het gouverneurschap van Arkansas mee tegengewerkt door zijn opponenten.⁸⁶ In de strijd om het kandidaatschap van de democraten kwam dit punt wederom bovendrijven maar met een overwinning in New York met maar liefst 41% (Tsongas 29%, Brown 26%) van de stemmen werd het punt, in ieder geval door de democraten, opzijgezet.⁸⁷

De uitslagen van New York geven aan dat de tijden in deze verkiezingen veranderd waren. Er was nu de mogelijkheid voor een president om zonder een militair verleden en met een, hoofdzakelijk, op de nationale thema's gerichte agenda een kans te maken op het presidentschap. Ondanks dat Georg H.W. Bush poogde om Clinton als een isolationist weg te zetten, lukte het Clinton toch om successen te boeken.⁸⁸ Clinton had een strategie waarmee hij poogde zijn groene agenda te positioneren in het overheersende maatschappelijk veld waarin milieu en klimaat een steeds meer besproken onderwerp werden maar nog lang niet zo algemeen geaccepteerd waren als belangrijke agendapunten. Om toch ook het aanzienlijke conservatieve kamp tevreden te stellen plaatste hij de verantwoordelijkheid om voor de aarde te zorgen in een christelijke context. Hiermee legde hij een 'Christian stewardship' als grond voor zijn milieubeleid. Daarnaast koppelde hij het aan een sterke economie waardoor hij twee conservatieve kampen binnenboord poogde te krijgen voor zijn progressieve groene agenda.⁸⁹ Dit was een slimme zet om zich te ontworstelen aan de sceptici en het maatschappelijk veld naar zijn hand te zetten.

⁸⁶ John Dumbrell, et al. *US Presidential elections and foreign policy. Candidates, campaigns, and global politics from FDR to Bill Clinton*. (University Press of Kentucky, 2017): 153.

⁸⁷ John Dumbrell, et al. *US Presidential elections and foreign policy*: 154.

⁸⁸ Ibidem: 155.

⁸⁹ Martin A. Nie. "'It's the Environment, Stupid!'" Clinton and the Environment." *Presidential Studies Quarterly* 27.1 (1997): 41.

§3. Effectief beleid

Nu ben ik aangekomen bij het onderzoeken van de weerstand van de bureaucratie en de mate waarin Clintons individuele beslissingen het doel behaald hebben waar ze voor ingezet zijn. Om een langdurige impact op het beleid te kunnen maken is het essentieel om de executive orders en proclamaties effectief te handhaven. Hierbij is de weerstand van de bureaucratie en de mate van succes in het veld doorslaggevend. Ik ga twee beslissingen onderzoeken. De eerste is de ondertekening van het Kyotoprotocol en de tweede is het oprichten van het Grand-Escalante National Monument.

Ondertekening Kyotoverdrag

Clinton heeft zijn beslissing om het Kyoto protocol te ondertekenen geframed als ‘environmentally strong and economically sound’.⁹⁰ Een historische stap waarbij zijn generatie denkt aan de toekomstige generaties, en de Verenigde Staten het voortouw neemt om niet eerder gemaakte stappen te nemen in het aanpakken van het mondiale klimaatprobleem.⁹¹ Ik ga onderzoeken of deze beslissing van Clinton een langdurige impact heeft kunnen maken op het milieubeleid van de Verenigde Staten en of het effectief was. Wat is het Kyotoprotocol en wat betekende het dat de Verenigde Staten mee ging doen?

Het Kyotoprotocol is een belofte tussen 187 landen om samen de uitstoot van de zes belangrijkste broeikasgassen terug te dringen tot gemiddeld 5% onder het niveau van 1990. Hierbij mochten ontwikkelingslanden vaak meer uitstoten en de grote rijke industriële landen een stuk minder.⁹² Om de uitstoot vermindering te helpen konden landen emissierechten verhandelen. Luxemburg kan bijvoorbeeld nooit binnen de eigen landsgrenzen de reductie realiseren, maar kan wel emissierechten kopen zodat de uitstoot ergens anders in de wereld alsnog omlaaggaat en Luxemburg voldoet aan de eisen. Voor de Verenigde Staten was de uitstoot vermindering van 7% onder het niveau van 1990 een gigantische opgave en republikeinen riepen vanaf het begin al dat ze hier fel op tegen waren in verband

⁹⁰ White House Television (WHTV), “President Clinton's Remarks on Kyoto Protocol on Climate Change (1997),” *Clinton Digital Library*, geraadpleegd op 5 juli 2019, toegankelijk via: <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/15937>.

⁹¹ White House Television (WHTV), “President Clinton's Remarks on Kyoto Protocol on Climate Change (1997),” *Clinton Digital Library*, geraadpleegd op 5 juli 2019, toegankelijk via: <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/15937>.

⁹² Protocol, Kyoto. “United Nations framework convention on climate change.” *Kyoto Protocol, Kyoto 19 (1997)*: 3.

met de mogelijke schade voor de Amerikaanse economie en handelspositie.⁹³ Private lobbygroepen hebben voor miljoenen dollars gepoogd de regering van Clinton te overtuigen dat ze niet in Kyoto zouden tekenen voor een Amerikaanse belofte om mee te doen. En als dat wel zou gebeuren dan zouden ze alles op alles zetten om het Congres ervan te overtuigen dat het de Amerikaanse economie zou schaden en de wetenschappelijke consensus helemaal niet bereikt is.⁹⁴

Heeft Bill Clinton dan toch nog iets kunnen bereiken met de ondertekening in Kyoto? We weten allemaal hoe het afgelopen is met de Amerikaanse belofte om mee te doen in het verdrag. Zodra Georg W. Bush aan de macht kwam heeft de VS zich officieel teruggetrokken uit het protocol, maar heeft Clinton met deze beslissing toch nog een langdurige impact kunnen maken op het milieubeleid van de Verenigde Staten? Ondanks dat het verdrag niet geratificeerd is en de Verenigde Staten zich onder zijn opvolger onmiddellijk hebben teruggetrokken uit het verdrag?

De Verenigde Staten hebben een ingewikkelde verhouding met multilaterale afspraken waarbij ze gebonden zijn aan afspraken die wellicht in de toekomst hun keuzevrijheid kunnen beperken. De Verenigde Staten zijn graag een koploper in internationale betrekkingen en dan met name in het verspreiden van hun eigen ideologie en kapitalistische systeem. Echter is het Kyotoprotocol indirect een kritiek op het Amerikaanse systeem en is de Verenigde Staten de grootste uitstoter ('bad guy') van allemaal. Die combinatie van de mogelijke beperking van de vrijheid van de Verenigde Staten en de indirecte aanval op hun cultuur en systeem maakt het Kyotoprotocol, en eigenlijk alle multilaterale klimaatafspraken, een zware opgave voor de Verenigde Staten.⁹⁵ Tevens is de scheiding tussen de uitvoerende macht van de president en de wetgevende macht van het Congres een lastige opgave bij het overeenkomen van grote multilaterale afspraken. Ook de, voor Europese begrippen, ongewoon sterke invloed van lobbygroepen op het beleid maakt het hele spel nog complexer.⁹⁶

⁹³ John H. Cushman Jr. "Intense lobbying against global warming treaty", *The New York Times* (7 Dec. 1997): 1001028.

⁹⁴ Helen Dewar, and Kevin Sullivan. "Senate republicans call Kyoto pact dead", *Washington Post* (11 Dec. 1997): A37.

⁹⁵ Joanna Depledge. "Against the grain. The United States and the global climate change regime." *Global Change, Peace & Security* 17.1 (2005): 13.

⁹⁶ Shardul Agrawala, and Steinar Andresen. "Indispensability and Indefensibility? The United States in the Climate Treaty Negotiations." *Global Governance* 5 (1999): 479.

Ondanks dat Clinton dit moeizame patroon niet heeft weten te doorbreken heeft het werk van Clinton wel het een en ander los gemaakt in de Amerikaanse politiek. Ondanks dat de Bush jr. regering onmiddellijk korte metten gemaakt heeft met het verdrag is er dankzij Clinton toch iets veranderd in de Amerikaanse politiek. Amerikaanse diplomaten schaamden zich voor hun nalatige rol in het Kyoto protocol tegenover internationale collega's en het aantal initiatieven omtrent klimaatverandering in de Senaat is exponentieel omhoog gegaan sinds '97 en nog extra versterkt toen Bush aankondigde uit het verdrag te stappen.⁹⁷ Daarnaast zijn er initiatieven geweest om op staat of country niveau door te zetten in de afspraken van Kyoto, zelfs over de grens in samenwerking met regio's in Canada.⁹⁸ De *usual suspects* zijn hierbij betrokken geweest. Zo hebben de maatregelen die de staten California, Connecticut, New York en New Jersey hebben genomen niet onder gedaan voor veel Europese staten die wel wettelijk verplicht waren om de afspraken uit het Kyotoverdrag na te leven.⁹⁹ Echter was dit alles nog niet zo grootschalig als na de terugtrekking van Trump uit de klimaatakkoorden van Parijs, waarover in het volgende hoofdstuk meer.

Ondanks de voortzetting van een aantal staten en de verhoging van het aantal initiatieven omtrent klimaatverandering in de Senaat is toch de poging van Clinton om de VS op een koers van radicale CO₂-reductie te krijgen niet gelukt. In het kader van de macht die een president kan delven door middel van proclamaties, executive orders en andere individuele beslissingen zoals Howell beschrijft heeft hij gefaald. Derhalve is Clinton ineffectief binnen deze variabel.

Presidentiele proclamatie 6920: Oprichting Grand Staircase-Escalante National Monument

In het kader van lange termijn impact op het milieubeleid is de oprichting van een nationaal monument een van de meest volhardende stappen die een president kan zetten. Bij de oprichting van een nationaal monument ontnem je de mogelijkheden om in dat gebied het land te exploiteren in de toekomst. Het

⁹⁷ Depledge. "Against the grain" *Global Change, Peace & Security* 17.1 (2005): 25.

⁹⁸ Barry G. Rabe. "Second-generation climate policies in the states. Proliferation, diffusion, and regionalization." *Changing climates in North American politics. Institutions, policymaking, and multilevel governance* (2009): 68.

⁹⁹ Rabe. "Second-generation climate policies in the states." *Changing climates in North American politics* (2009): 68.

Grand Staircase-Escalante National Monument is 1,7 miljoen acre (7571 vierkante kilometer) groot en werd op 18 september 1996 opgericht door Bill Clinton in presidentiele proclamatie 6920 op grond van de Antiquities Act uit 1906.¹⁰⁰

De oprichting van het Grand Staircase-Escalante National Monument was in twee opzichten uniek en toonaangevend voor het latere gebruik van de individuele uitvoerende macht van de president in het kader van de Antiquities Act van 1906. Het gebied wat Clinton uitriep tot nationaal monument was al twintig jaar lang een slepende discussie tussen de staat Utah, commerciële exploitanten en het Congres. Het kwam voor velen als een verassing dat de president na twintig jaar discussie in het Congres ineens een einde maakte aan het debat door het hele gebied uit te roepen tot nationaal monument.¹⁰¹ Het was derhalve ook een controversiële zet van Clinton. Het Congres was furieus en vele republikeinen spraken van 'land stealth' en het Congres heeft nog gekeken naar opties om de beslissing van de president terug te draaien.¹⁰²

Maar in hoeverre was er nu meegaandheid vanuit het verantwoordelijke ministerie dat het beheer van het park onder haar taken heeft? Het beheer van nationale monumenten was eigenlijk al bijna een eeuw onveranderd door de National Park Service (NPS) uitgevoerd maar werd verassend door Clinton aan de Bureau of Land Management (BLM) toegewezen. De NPS is met name gericht op behoud en tegen exploitatie van enigerlei en de BLM is juist een ministerie dat exploitatie van federale grond beheert en had nog nooit eerder een nationaal monument onder beheer gehad. Dit lijkt een vreemde zet voor een president die poogt de groenste regering ooit te worden, maar op de lange termijn heeft dit besluit zijn nationaal monument wellicht wel gered.

Door het beheer in handen van de BLM te leggen was het gebied enerzijds volledig beschermt tegen nieuwe commerciële exploitatie en vernietiging van natuurlijk erfgoed, maar kon er ook soepeler omgesprongen worden met de al in het gebied bestaande federale leases en publiek land gebruik.¹⁰³ Op

¹⁰⁰ William J. Clinton. "Proclamation 6920. Establishment of the Grand Staircase-Escalante National Monument", *Office of the Federal Register* (Sep. 24 1996): 1788.

¹⁰¹ Michelle Belco, and Brandon Rottinghaus. "The Law. Presidential Proclamation 6920. Using executive power to set a new direction for the management of national monuments." *Presidential Studies Quarterly* 39.3 (2009): 1906.

¹⁰² Sanjay Ranchod. "The Clinton national monuments. Protecting ecosystems with the Antiquities Act." *Harv. Env't L. Rev.* 25 (2001): 535.

¹⁰³ Belco, and Rottinghaus. "The Law. Presidential Proclamation 6920." *Presidential Studies Quarterly* 39.3 (2009): 616.

deze wijze was de proclamatie minder radicaal geworden dan als Clinton het in de traditionele zin door de NPS had laten beheren. Dit hielp bij het geruststellen van de lokale economie in Utah waar onder meer sommige boeren afhankelijk waren van publieke graslanden en tegelijkertijd werd het land beschermd tegen nieuwe exploitaties. Zodoende had Clinton een manier gevonden om zijn groene agenda gematigd door te laten schemeren zonder dat hij gedwarsboomd werd door de republikeinen. Het doel van zijn beleid is behaald, zijnde het in het leven roepen van een groot nationaal monument om land te beschermen tegen toekomstige exploitatie van fossiele grondstoffen en behoud van natuurlijke rijkdom. Derhalve is deze handeling effectief.

Tussentijdse conclusie

Op de vraag of Bill Clinton een langdurige impact op het Amerikaanse milieubeleid heeft kunnen maken is geen eenduidig antwoord te geven. Clinton is aan de macht gekomen in een periode waarin het steeds vaker ging over klimaat- en milieuproblematiek maar waarin er nog veel tegenstand was om hierop te handelen. Hij heeft zijn verkiezingsstrategie slim gespeeld en wist door middel van een gebalanceerd narratief van economie en milieu het maatschappelijk veld richting zijn hand te buigen. Echter had hij een Congres wat hem op klimaat en milieu veel dwarsboomde, onder andere bij zijn poging om de EPA tot een 'cabinet-level status' te verheffen. Hij heeft in ieder geval instituties als de Council on Sustainable Development, Council on Environmental Justice en de National Economic Council in het leven geroepen waarbij milieu en klimaat al in de vroegste stadia worden betrokken bij het vormen van economisch beleid. Maar door zijn groene agenda zo in een economisch narratief te plaatsen wist hij niet altijd goed de juiste balans te vinden, zoals de grote blunder met het Emergency Salvage Timber Logging Sale Program laat zien.

Toch heeft Clinton in zijn jaren een poging gedaan om een langdurige impact te maken op het beleid. Hij heeft twee termijnen mogen zitten als president en heeft met name in zijn tweede termijn stappen durven zetten. Zijn ondertekening van het Kyotoverdrag is een grote uitdaging geweest, hiermee heeft hij een impact gehad op het beleid. Maar niet van lange duur. Conservatieven in het Congres lieten weten dat ze het verdrag nooit zouden ratificeren en Georg W. Bush heeft het derhalve ook ingetrokken

toen hij president werd. Wel heeft Clinton in totaal 19 nationale monument in het leven geroepen waarbij hij een nieuwe vorm van beheer heeft gecreëerd, voor een duurzame samenwerking tussen economische- en klimaatbelangen. Helaas zien we na twintig jaar dat het Grand Staircase-Escalante national monument weer door Donald Trump gereduceerd wordt.

Clinton heeft na twaalf jaar republikeins bewind een hoop recht moeten zetten maar is in dit onderzoek niet in staat gebleken om een echt langdurige impact te kunnen maken. Zijn maatschappelijk veld heeft hij goed weten te bespelen om tweemaal verkozen te worden als president maar de tegenstanders van zijn groene agenda wisten hem in zijn ambt toch te vaak te blokkeren. Zelfs zijn meest langdurige poging, de oprichting van 19 nationale monumenten wordt nu ernstig bedreigd door Donald Trump.

II

Donald Trump

Inleiding

De impact van Clinton op het milieubeleid is echter niet oneindig strekkend. In 2017 heeft Donald Trump via proclamatie 9682 het Grand Staircase-Escalante en Bears Ears national monument gehalveerd in afmeting.¹⁰⁴ Donald Trump is de eerste president die ooit in de geschiedenis een bestaand nationaal monument decimeert, dit is door het Congres wel eens gedaan maar Trump opent nu de deur om dat ook als een unilaterale presidentiele beslissing te laten gelden.

Donald Trump is een van de meest controversiële presidenten die de Verenigde Staten ooit gehad heeft. In de verkiezingsstrijd werd hij aanvankelijk niet serieus genomen door zijn op zijn zachtst gezegd onorthodoxe manier van campagne voeren. Maar juist zijn populistische retoriek is de reden achter zijn succes ten opzichte van kandidaten met veel meer politieke ervaring.¹⁰⁵ Hoewel Hilary Clinton door vrijwel alle grote polls als de favoriet werd gezien is toch op het laatste moment Donald Trump als president verkozen.¹⁰⁶ De uitslag kwam binnen als een schok voor velen.¹⁰⁷ In de Nederlandse politiek werd er grotendeels geschrokken maar met realiteitszin gereageerd. Toenmalig vicepremier Asscher noemde het ‘heel heftig’ dat een man gekozen wordt als president die zich zo negatief heeft uitgelaten over minderheden en andere bevolkingsgroepen.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Presidential Proclamation 9682, Documentfile 82 FR 58089. Geraadpleegd op zaterdag 6 juli, beschikbaar via: <https://www.federalregister.gov/documents/2017/12/08/2017-26714/modifying-the-grand-staircase-escalante-national-monument>.

¹⁰⁵ Sara Ahmadian, Sara Azarshahi, and Delroy L. Paulhus. “Explaining Donald Trump via communication style: Grandiosity, informality, and dynamism.” *Personality and Individual Differences* 107 (2017): 52.

¹⁰⁶ Overzicht van alle grote polling data van de verkiezingen in 2016, geraadpleegd 19 mei 2019, beschikbaar via: https://www.realclearpolitics.com/epolls/2016/president/us/general_election_trump_vs_clinton-5491.html.

¹⁰⁷ Maxwell Tani, “Donald Trump shocks world, wins presidential election in biggest upset in political history”, *Business insider Nederland* (9 november 2016), geraadpleegd 19 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.businessinsider.nl/donald-trump-wins-election-results-2016-11/?international=true&r=US>.

¹⁰⁸ Joram Bolle, “Vooraf realiteitszin in Nederlandse politieke reacties op Trump”, *NRC* 9 december 2016, geraadpleegd 19 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/11/09/vooral-realiteitszin-in-nederlandse-politieke-reacties-op-trump-a1531002>.

§1. Verkiezingsbeloften

Donald Trump zijn verkiezingsbeloften waren in zekere mate extreem te noemen in vergelijking met de democraten. Zo was één van Trumps bekendste verkiezingsleuzen “Lock her up”.¹⁰⁹ Hiermee doelde hij op Hilary Clinton en haar gebruik van een privé mailadres toen ze secretary of state was. De ‘lock her up’ campagnekreet van Trump is ook twee jaar na de verkiezingen nog een veel gebruikte kreet bij de supporters van Trump. Ook tijdens de veroordeling van Michael Cohen, de advocaat van Trump, in november 2018 bleef de kreet na resoneren bij fanatieke Trump supporters.¹¹⁰ President Trump heeft in de afgelopen twee jaar een aantal acties ondernomen op het gebied van milieubeleid ten behoeve van zijn verkiezingsbeloften. Onder het motto ‘promises made, promises kept’ verklaart de officiële website van Trump trots wat de president bereikt heeft in de afgelopen jaren. In het dossier Energy and Environment staat onder andere dat hij zich terug heeft getrokken uit het klimaatakkoord van Parijs en dat hij het onder Obama ingevoerde Clean Power Plan heeft teruggedraaid. Deze overwinningen van Trump, waar zijn campagneteam gretig mee naar buiten treedt, zijn sterke voorbeelden van de uitoefening van presidentiële macht.¹¹¹ Maar tegelijkertijd zijn het ook goede voorbeelden om te testen in hoeverre Trump daadwerkelijk een langdurige impact kan hebben op het milieubeleid.

De belangrijkste verkiezingsbelofte van Trump over het milieubeleid van de VS is zijn belofte om uit het klimaatakkoord van Parijs te stappen.¹¹² Hij is ervan overtuigd dat klimaatverandering niet door mensen beïnvloed wordt en dat het klimaatakkoord van Parijs de Amerikaanse economie alleen maar heel erg veel geld zou gaan kosten.¹¹³ Deze belofte ga ik verder analyseren in de variabele met betrekking tot zijn belangrijkste beslissingen ten opzichte van het milieubeleid.

¹⁰⁹ Z. Byron Wolf “The ‘lock her up!’ chant has not aged well, but Trump’s supporters are still using it” *CNN Politics* (22 augustus 2018), geraadpleegd op 3 mei 2019, beschikbaar via: <https://edition.cnn.com/2018/08/22/politics/cohen-tweets-clinton-jail/index.html>.

¹¹⁰ Voor een discussie over het onderwerp zie de transcriptie van de CNN news show (21 augustus 2018, 20:00): <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/1808/21/acd.01.html>.

¹¹¹ Zie de officiële website van Donald J. Trump for President Inc., geraadpleegd op 4 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.promiseskept.com/achievement/overview/energy-and-environment/#>.

¹¹² “Donald Trump would ‘cancel’ Paris climate deal” *BBC News* (27 mei 2016), geraadpleegd op 11 mei, beschikbaar via: <https://www.bbc.com/news/election-us-2016-36401174>.

¹¹³ Hai-Bin Zhang, et al. “US withdrawal from the Paris Agreement. Reasons, impacts, and China's response.” *Advances in Climate Change Research* 8.4 (2017) 220.

Een andere belofte waar Donald Trump veel stemmen mee gewonnen heeft, met name in West-Virginia, was zijn belofte om de steenkoolmijnen in die regio te heropenen.¹¹⁴ Onder zijn fans kwam al snel de leus ‘Trump digs coal’ waar Trump slim op in speelde tijdens zijn campagne door joviaal met een mijnwerkershelm op graafbewegingen na te doen.¹¹⁵ Het opnieuw leven inblazen van een industrie die in de huidige mondiale klimaatplannen gedoemd is tot krimp is een gewaagde stap. Eigenlijk ontstond er al tijdens Trump zijn campagne veel commotie rond deze belofte. Kan Trump dat eigenlijk wel doen?¹¹⁶

Zijn belofte aan de mijnindustrie gaf veel mijnwerkers maar ook mensen uit aanhangende industrieën de hoop om weer een baan te kunnen vinden in de noodlijdende steenkoolindustrie. Maar wie om die reden op Trump heeft gestemd komt wellicht bedrogen uit. De gebieden waar Trump opnieuw mijnen wil openen liggen veelal in beschermde natuurmonumenten en zijn derhalve juridisch beschermd tegen exploitatie. Trump probeerde zich hier een weg omheen te werken door wetgeving aan te nemen die de beschermende status en andere EPA-regulaties kan overrulen. Zo doet hij zijn best om zoveel mogelijk federale grond uit hun beschermde status te trekken en ze ‘terug te geven’ aan het volk. Dit deed hij onder andere met het Grand-Staircase Escalante National Monument. Opgericht door Bill Clinton in 1996, is het nu door Donald Trump verkleind in drie losse monumenten. Hiermee maakt Trump 861.974 hectare grond vrij voor nieuwe exploitatie opties in de mijnbouw.¹¹⁷

Daarnaast heeft Trump door middel van E.O. 13783, welke ik later uitgebreider zal bespreken, geprobeerd om alle ‘unnecessarily obstruct, delay, curtail, or otherwise impose significant costs on the siting, permitting, production, utilization, transmission, or delivery of energy resources’ te verbieden.¹¹⁸ Hiermee hoopt hij ervoor te zorgen dat steenkool weer een energiebron wordt die kan concurreren met schonere vormen van energie. Gezien het feit dat volgens deze E.O. de energieopwekking niet

¹¹⁴ “US coal miners hopeful after Donald Trump’s win”, *Aljazeera* (22 november 2016), geraadpleegd op 31 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.youtube.com/watch?v=xqL4RD4LdM8>.

¹¹⁵ “Donald Trump the coal miner in West Virginia”, *LesGrossman News* (5 mei 2016), geraadpleegd op 31 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.youtube.com/watch?v=mJQ-GI8O6-Y>.

¹¹⁶ Evan Lehmann, “Campaign 2016. Trump promises he will reopen coal mines. He probably can’t”, *E&E News* (10 mei 2016), geraadpleegd op 31 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.eenews.net/stories/1060036954>.

¹¹⁷ Donald J. Trump, “Presidential proclamation modifying the Grand Staircase-Escalante National Monument”, *The White House, Land and Agriculture* (issued on December 4, 2017).

¹¹⁸ Donald J. Trump, “Presidential Executive Order on promoting energy independence and economic growth”, *The White House, Energy and Environment* (issued on March 28, 2017).

belemmerd mag worden door duurdere alternatieven, ook al zijn deze alternatieven schoner en beter voor het klimaat. Toch zien we dat de banen in de steenkoolsector niet grandioos omhooggaan. Volgens de meeste schatting zijn er netto tussen de 1500 en 2000 nieuwe banen bijgekomen.¹¹⁹ Ondanks dat Trump nog niet succesvol is blijft hij aangeven bij zijn aanhang dat hij zal slagen in zijn missie om de beloofde mijnen te heropenen en nieuwe banen te creëren voor mijnwerkers.¹²⁰ Alleen Trump onderschat hiermee de andere factoren die spelen in deze belofte om de mijnwerkers uit de steenkoolindustrie weer aan het werk te krijgen.

De president is nooit de enige factor van invloed. Wat in deze discussie erg belangrijk is dat zijn de vraag naar steenkool vanuit de vrije markt en de implementatie van de executive orders en proclamaties die Trump uitvaardigt. De steenkoolindustrie kan vanuit Trump nog zo gestimuleerd worden, maar als staten en daarmee energieafnemers geen steenkool willen dan houdt het snel op. Deze weigering van steenkool gebruik op staatsniveau poogt Trump dus te ondermijnen met zijn E.O. 13783 alleen wil dit in de praktijk niet goed lukken. Veel staten streven alsnog de Parijs klimaatdoelen na, waar steenkool niet in past. Daarnaast hebben verschillende staten al aangegeven de beslissingen van Trump in de rechtzaal te bevechten. Zo heeft alleen al de staat Californië de regering van Trump vierentwintig keer voor de rechter gedaagd voor milieubeleidsmaatregelen, waarvan ze er vijftien hebben gewonnen.¹²¹

Ook kan het nog lang duren voordat alle maatregelen van Trump ten behoeve van de steenkoolindustrie door de EPA doorgevoerd zijn. Het Congres vormt een remmende werking op de plannen van Trump door bijvoorbeeld de door Trump voorgestelde verlaging van het budget van de EPA van 31% vermindering naar 10% vermindering te verkleinen.¹²² Alhoewel de exportcijfers van Amerikaanse steenkool in 2017 omhooggingen, was dat volgens analisten niet dankzij het beleid van Trump maar

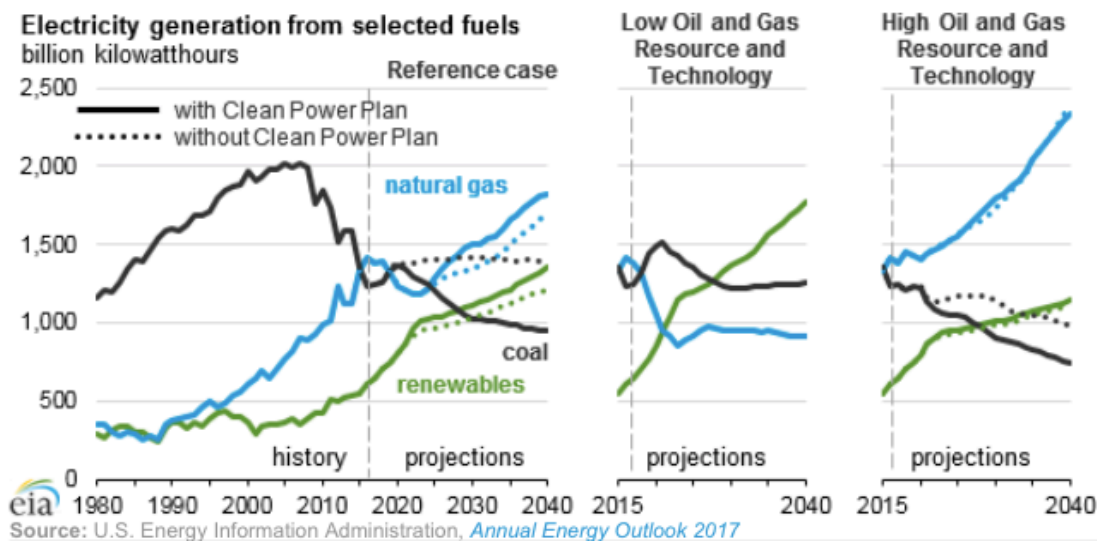
¹¹⁹ Michael Collins, “President Trump has yet to save the struggling coal industry, numbers show”, *USA Today* (9 april 2018), geraadpleegd op 1 juni 2019, beschikbaar via: <https://eu.usatoday.com/story/news/politics/2018/04/04/president-trump-has-yet-save-struggling-coal-industry-numbers-show/479587002/>.

¹²⁰ “Trump: We are putting our great coal miners back to work”, *Fox news* (21 augustus, 2018), geraadpleegd op 31 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.youtube.com/watch?v=XnSlzBcLLGs>.

¹²¹ Anna M. Phillips, “In Trump vs. California, the State is winning nearly all its environmental cases”, *Tribune News Service* (9 May 2019).

¹²² Lindsey Dillon, et al. “The environmental protection agency in the early Trump administration. Prelude to regulatory capture.” *American journal of public health* 108.S2 (2018): S92.

heeft die stijging meer te maken met mondiale marktwerking die buiten de macht van de regering van Trump ligt.¹²³

De US Energy Information Administration (EIA) heeft een voorspelling gedaan van de steenkoolproductie voor de toekomst. Deze wordt afgezet tegen de andere vormen van energieopwekking. Hier zien we dat ongeacht de beleidsmaatregelen van Trump, die ingaan tegen het CPP van Obama, het aandeel van energieopwekking door middel van hernieuwbare bronnen of gas zal stijgen.¹²⁴ Daarnaast zal de steenkoolproductie niet toenemen en zullen er dus ook niet meer banen in die sector bijkomen. Deze verkiezingsbelofte van Trump beschouw ik derhalve als niet gehaald en niet haalbaar gedurende de resterende ambtsjaren. Van doorslaggevende kracht in dit falen is de behoefte aan duurzame energie vanuit de samenleving en de economische voordelen aan schonere energie. Dit maatschappelijk veld is te sterk voor Trump om zich doorheen te worstelen. Dat brengt mij bij de volgende variabele in mijn onderzoek naar de presidentiële macht van Trump en dat is het heersende maatschappelijk veld waarin hij opereert.

¹²³ Michael Collins, “President Trump has yet to save the struggling coal industry, numbers show”, *USA Today* (9 april 2018), geraadpleegd op 1 juni 2019, beschikbaar via: <https://eu.usatoday.com/story/news/politics/2018/04/04/president-trump-has-yet-save-struggling-coal-industry-numbers-show/479587002/>.

¹²⁴ US Energy and Information Administration, “Future coal production depends on resources and technology, not just policy choices” *EIA* (26 juni 2017), geraadpleegd op 1 juni 2019, beschikbaar via: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=31792#>.

§2. Maatschappelijk veld

Op 15 april 2000 zegt Bill Clinton tijdens het tekenen van een proclamatie waarmee hij een nieuw nationaal monument opricht: “It seems to me that these last seven years should finally have put to rest the idea that you can’t have a strong economy and a cleaner, safer, more balanced environment. And I hope we will never have that debate again”.¹²⁵ Niks lijkt minder waar als je kijkt naar de man die een kleine twintig jaar later in het Witte Huis terecht is gekomen. Maar hoe zit dat debat nu? Heeft Trump de stem van het Amerikaanse volk met zich mee? Kan Trump zich ontwikkelen tot een transforming leader in een maatschappelijk veld wat op het eerste gezicht niet erg gunstig staat tegenover klimaat sceptisch denken?

Trump opereert in eerste oogopslag in een voor zijn klimaat sceptische agenda vijandig maatschappelijk veld. Een periode waarbij 97,1% van alle wetenschappelijke publicaties met betrekking tot het klimaat antropologie opwarming van de aarde ziet als een feit.¹²⁶ Daarnaast geloofde in 2016 maar liefst 70% van de Amerikanen in klimaatverandering en 54% geloofde dat de opwarming door de mens veroorzaakt werd. Ten opzichte van de midterms in 2014 is dit een stijging van 19%.¹²⁷ Hiermee zou je zeggen dat Trump flink veel moeite zou moeten hebben om zijn klimaat sceptische programma door te voeren. Ook de EPA zet op hun eigen webpagina dat ze geloven dat de mens verantwoordelijk is voor de huidige opwarming van de aarde.¹²⁸ Tevens is het mandaat van Trump niet gebouwd op zijn klimaatplannen. Maar 32% van de stemmers van Trump vindt het klimaat een belangrijk onderwerp voor zijn keuze, in tegenstelling tot 69% van de stemmers op Hilary Clinton.¹²⁹

Trump is moeilijk te plaatsen in de conventionele theorie van presidentiele studies. Zijn stijl en retoriek komen misschien nog wel het meest overeen met die van Reagan in de jaren '80.¹³⁰ Maar hoe kan het dat Trump aan de macht komt met een klimaat sceptische retoriek in een tijd waarin er nog nooit

¹²⁵ White House, Office of the Press Secretary. ‘*President Clinton’s address at Sequoia monument proclamation event*’, April 15, 2000.

¹²⁶ Warren Pearce, et al. “Communicating climate change. Conduits, content, and consensus.” *Wiley Interdisciplinary Reviews. Climate Change* 6.6 (2015): 618.

¹²⁷ Evan Lehmann, “Many more Republicans now believe in climate change” *Scientific American. ClimateWire* (27 April 2016).

¹²⁸ Zie statement on climate change indicators: <https://www.epa.gov/climate-indicators>.

¹²⁹ “Top voting issues in 2016 election”, *Pew Research Center* (7 juli 2016), geraadpleegd op 1 juni 2019, beschikbaar via: <https://www.people-press.org/2016/07/07/4-top-voting-issues-in-2016-election/>.

¹³⁰ Jessica Hejny, “The Trump Administration and environmental policy. Reagan redux?” *Journal of Environmental Studies and Sciences* 8.2 (2018): 197.

zoveel wetenschappelijk én politieke consensus is over de ernst van het milieu- en klimaatprobleem? Monty Hempel betoogt dat Trump zijn verkiezing niet een referendum tegen het klimaat was, ondanks zijn klimaat sceptische geluid, maar meer een opstand was tegen de op wetenschappelijk onderzoek gebaseerde, internationaal verbonden, metropolitaanse elite die in de Amerikaanse politiek al jaren de bovenhand voerde (waar het klimaatakkoord van Parijs een voor de hand liggend doelwit van is). Veel mensen konden zich niet meer vinden in de geglobaliseerde hoogopgeleide retoriek.¹³¹ Hiermee was de afstand tussen de ‘gewone’ Amerikaan en de politiek in Washington te groot geworden. Door zijn ‘disruptiveness of conventional thinking’ wist hij de aandacht van een grote groep Amerikanen te vangen die zich een buitenstaander voelde in hun eigen land.¹³²

De mate waarin Trump in staat is om budget en toestemming los te weken bij het Congres is afhankelijk van de mate waarin zijn plannen gesteund zijn op een meerderheid van de stemmen. Hier heeft hij wederom volledig zijn eigen stijl voor om dit te beïnvloeden en te omzeilen. Hij weet dankzij zijn bizarre tweets en buitengewoon controversiële uitspraken regelmatig een storm aan media-aandacht te creëren. Dit doet hij vaak op zo’n manier dat de werkelijke politieke beslissingen worden bedolven onder leugens, alternative facts, racistische, vrouwonvriendelijke of wat dan ook voor conventie brekende controversiële uitspraken. De media-aandacht verplaatst zich al snel binnen hun 24 uren cyclus door naar de volgende controversie die uit Trump zijn mond komt.¹³³ Een goed voorbeeld hiervan is het verkleinen van twee nationale monumenten in Utah, ondanks dat de publieke mening hiertegen was, en het heropenen van federale leases aan oliemaatschappijen in Californië en de Atlantische kust, ondanks dat de olieprijs erg laag was en de vraag naar nieuwe afname stagneerde.¹³⁴ Zelfs de bekendmaking van de terugtrekking uit het klimaatakkoord van Parijs haalde amper meer dan de 24 uren media dekking. Het werd overstemd door Trump zijn controversies rond mogelijke betrokkenheid van Rusland bij zijn verkiezingsoverwinning.¹³⁵

¹³¹ Monty Hempel, “AnthropoTrumpism. Trump and the politics of environmental disruption” *Journal of Environmental Studies and Sciences* 8 (2018): 184.

¹³² Hempel, “AnthropoTrumpism”, 185.

¹³³ Hempel, “AnthropoTrumpism”, 185.

¹³⁴ Ibidem 185.

¹³⁵ Ibidem 185.

Op deze wijze weet Trump zich ingenieus te ontworstelen aan de heersende consensus m.b.t. het milieu en klimaat. Als Trump niet zijn zin krijgt dan heeft dat een aantal keer geleid tot het rekken van zijn institutionele bevoegdheden en kaders. Zo heeft hij een maand lang alle ambtenaren in de VS niet uitbetaald omdat hij van het Congres geen financiering kreeg om een muur te bouwen tegen migranten uit Mexico. Vervolgens riep hij een plaatselijke noodtoestand uit om alsnog zijn zin te krijgen voor de muur die hij wil bouwen tussen Mexico en de VS. Gezien hij juist gekozen is omdat hij zich afzet tegen de hoogopgeleide bestuurlijke elite kan hij zich tot op zekere hoogte boven de normaalgesproken zo dwingende algemene consensus plaatsen. Ook omdat het grote publiek niet door heeft wat hij stilletjes onder afleiding van controversiële zaken eigenlijk aan milieu en klimaat maatregelen doorvoert.

Trump weet het maatschappelijk veld zo te bespelen en af te leiden dat hij minder last heeft van een afwijkende maatschappelijke mening dan je zou verwachten. Hoewel de wetenschappelijke en politieke consensus over het milieu en klimaat nog nooit zo hoog zijn geweest weet Trump zich toch in een over het algemeen tegenovergesteld maatschappelijk veld zo te positioneren als klimaat scepticus en er mee weg te komen door alles wat de wetenschap en zijn politieke tegenstanders zeggen te bagatelliseren. Hiermee brengt hij de perceptie van een *transforming leader* naar een heel nieuw level. Hij is bewonderingswaardig genoeg tamelijk succesvol in het aanvoelen van het publieke sentiment dat zich afzette tegen het ‘conventional thinking’ en daarmee tegen de op geglobaliseerde hoogopgeleide retoriek.

§3. Effectief beleid

In deze paragraaf ga ik onderzoeken of er weerstand vanuit de bureaucratie en de mate waarin Trump’s individuele beslissingen het doel behaald hebben waar ze voor ingezet zijn. Om een langdurige impact op het beleid te kunnen maken is het essentieel om de executive orders en proclamaties effectief te handhaven. Hierbij is de weerstand van de bureaucratie en de mate van succes in het veld doorslaggevend.

Terugtrekking uit het klimaatakkoord van Parijs

Trump heeft zijn terugtrekking uit het klimaatakkoord van Parijs gepositioneerd als een bescherming van de Amerikaanse arbeiders en markt. Hij benoemde het in zijn bekendmaking als volgt: “in order to fulfill my solemn duty to protect America and its citizens. The United States will withdraw from the Paris climate accord”.¹³⁶ Ik ga deze beslissing gebruiken in mijn onderzoek naar de lange termijn impact van Trump op het milieubeleid van de VS. Was deze beslissing echt aan Trump te danken of was het voorbereidende werk doorslaggevend en was Trump louter een speelpop in een cumulatieve ontwikkeling naar uittreding? En heeft deze beslissing het gewenste effect? Gaat de Verenigde Staten daadwerkelijk afstappen van de doelen die gesteld zijn in de klimaatakkoorden en is Trump eigenlijk wel bij machte om dat af te dwingen?

Wat zijn de klimaatakkoorden van Parijs? Hoe zijn ze tot stand gekomen en wat waren de gevolgen voor de VS als ze in de akkoorden gebleven waren? Is dit een voorbeeld van *transforming leadership* of niet? Het klimaatakkoord van Parijs is een afspraak tussen bijna alle landen in de wereld om het gevecht tegen klimaatverandering gestructureerder en meer gecentraliseerd te laten verlopen.¹³⁷ Hierbij staat een maximale verhoging van 2 graden Celsius ten opzichte van pre-industriële temperaturen centraal als uitgangspunt.

De beslissing van de Verenigde Staten om uit het klimaatakkoord te stappen is in zekere mate vergelijkbaar met de situatie in 2001 toen de regering van Georg W. Bush besloot het Kyotoverdrag niet te ratificeren. Deze beslissing heeft toen geleid tot een aanzienlijke vermindering van de legitimiteit en effectiviteit van het verdrag.¹³⁸ Maar in beide gevallen was de kans dat het akkoord door de senaat heen zou komen klein. Hiermee is niet alleen de president verantwoordelijk voor de uittreding. Toch is het signaal niet te onderschatten wat Georg W. Bush en Trump hebben afgegeven door bij voorbaat het akkoord al terug te trekken. Dit signaal maakt een grote impact op de internationale perceptie van de

¹³⁶ “Trump announces withdrawal from Paris climate accord”, *NBC News* (1 juni 2017), geraadpleegd op 12 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.nbcnews.com/video/trump-announces-withdrawal-from-paris-climate-agreement-958086723587?v=b>.

¹³⁷ Paris Agreement (PA). Opened for signature 16 februari 2016. UN MTDSG C.N.92.2016.TREATIES-XXVII.7d, geraadpleegd op 12 mei 2019, beschikbaar via: <https://unfccc.int/process/conferences/pastconferences/paris-climate-change-conference-november-2015/paris-agreement>.

¹³⁸ Jonathan Pickering, et al. “The impact of the US retreat from the Paris Agreement. Kyoto revisited?” *Climate policy* 18.7 (2018): 820.

welwillendheid van de Verenigde Staten om mee te doen met de internationale afspraken en de betrouwbaarheid van de Verenigde Staten als partner in internationale betrekkingen.

Een significant verschil tussen Kyoto en Parijs is echter de binnenlandse wil om te verduurzamen. Veel landen die de kosten voor de economie toentertijd nog te hoog vonden hebben hun mening nu veranderd.¹³⁹ Daarnaast zijn de economische kosten omlaaggegaan en de pro-klimaat krachten in de interne Europese, Chinese en Indiase markten leiden tot een grotere commitment ongeacht wat andere landen doen.¹⁴⁰ Dit veel diepere en wijder verspreide besef om CO2 uitstoot omlaag te krijgen heeft een groot voordeel, maar nog steeds bestaat er het risico van ‘free riding’, waar vele staten over struikelen bij het maken van multilaterale afspraken. Ondanks hun ontwikkelingsstatus hebben India en China aangegeven om meer CO2 terug te dringen om zo een deel van de gemiste reductie van de Verenigde Staten op te vangen.¹⁴¹

Scott Pruitt, voormalig directeur van de EPA, steunde de terugtrekking van Trump uit het klimaatakkoord van Parijs in een publiek statement waarbij hij aangaf ‘there are climate exaggerators’.¹⁴² Zo’n uitspraak van de directeur van de EPA kan een negatieve invloed hebben op hoe serieus klimaatverandering genomen wordt. De EPA heeft een wettelijke verplichting om de gezondheid van de mens en het milieu/klimaat te beschermen maar is tot op zekere hoogte verplicht om gehoor te geven aan het Witte Huis. De EPA toont vanuit hun directeur niet enkel een reactie maar ook volledige meegaandheid met de beslissing van de regering Trump om uit het klimaatakkoord te stappen. Wat ook geen grote verrassing is als je kijkt naar het verleden van Scott Pruitt in het aanklagen van de EPA en zijn opvattingen over het niet bestaan van klimaatverandering.¹⁴³

Scott Pruitt werd echter niet door iedereen van de EPA even goed ontvangen. Er zijn door middel van anonieme brieven zorgen geuit door medewerkers over de aanstelling van Scott Pruitt.

¹³⁹ Brian Deese “Paris isn't burning. Why the climate agreement will survive Trump.” *Foreign Aff.* 96 (2017): 83.

¹⁴⁰ Pickering, et al. “Kyoto revisited?” *Climate policy* 821.

¹⁴¹ Ibidem 822.

¹⁴² Tim Hains “EPA Chief Scott Pruitt defends decision to withdraw from Paris agreement: “There are climate exaggerators”” *Real Clear Politics* (2 juni 2017). Geraadpleegd op 30 juni 2019, beschikbaar via: https://www.realclearpolitics.com/video/2017/06/02/full_replay_epa_chief_scott_pruitt_defends_decision_to_withdraw_from_paris_agreement.html.

¹⁴³ Coral Davenport, and Eric Lipton. “Trump picks Scott Pruitt, climate change denialist, to lead EPA.” *The New York Times* 7 (2016).

Daarnaast zijn er zelfs openlijke protesten geweest in Washington door (oud)medewerkers van de EPA tegen het nieuwe beleid van de regering Trump en in het bijzonder Scott Pruitt.¹⁴⁴ Uiteindelijk is Pruitt wegens een aantal belangenverstrengelingsschandalen, waaronder vermeende banden met de fossiele brandstoffenindustrie, onder druk opgestapt.

Het is interessant om te zien dat Trump wel steun en meegaandheid ontvangt van de top bureaucraten maar niet van de medewerkers van de EPA. Heeft zijn terugtrekking dan wel het effect wat Trump hoopt te benaderen? Door zich terug te trekken onthoudt de Verenigde Staten zich van hun beloften om ervoor te zorgen dat de CO₂ uitstoot dusdanig omlaaggaat dat we onder de 2 graden Celsius opwarming blijven. Echter hebben veel staten aangegeven zich wel te gaan houden aan de afspraken. Ondanks Trump zijn terugtrekking uit het klimaatakkoord. Hiervoor is een speciale U.S. Climate Alliance opgericht waar inmiddels vierentwintig staten zich bij hebben aangesloten. Ze hebben gemeenschappelijke doelen gesteld om samen alsnog te vechten voor de afgesproken verlaging van CO₂-emissies.¹⁴⁵ In dit licht heeft de maatregel van Donald Trump minder impact op het milieubeleid dan je op het eerste gezicht zou denken.

De effectiviteit van de terugtrekking van Trump wordt hiermee ondermijnd en hij kan daarmee zijn macht zoals Howell die beschrijft vanuit de proclamaties en executive orders niet goed uitoefenen. Hij heeft weliswaar een grote stap gezet door zich terug te trekken uit het Parijs akkoord. Toch heeft dit niet het effect wat hij beoogd had gezien bijna de helft van alle staten (waaronder Californië die *an sich* al de achtste economie van de wereld is) zich verenigd hebben om door te gaan met de afspraken uit de Parijs akkoorden. Derhalve acht ik deze stap van Trump als ineffectief.

¹⁴⁴ Mark Hand, ‘‘EPA employees rally against Scott Pruitt’s policies on eve of congressional testimony’’, *Think progress* (25 april 2018). Geraadpleegd op 2 juli 2019, beschikbaar via: <https://thinkprogress.org/epa-employees-rally-against-scott-pruitt-9e237b10b7d2/>.

¹⁴⁵ De United States Climate Alliance heeft een webpagina waar hun activiteiten op terug te lezen zijn: <https://www.usclimatealliance.org/about-us>.

Executive Order 13783: Terugdraaien van Clean Power Plan

Het Clean Power Plan is een door de EPA ingerichte actie om onder autorisatie van de Clean Air Act de grootste CO₂ uitstoot van de Verenigde Staten in te dammen; de energieopwekking.¹⁴⁶ De energiecentrales van de Verenigde Staten stoten samen 2 miljard metrische ton aan CO₂ per jaar uit. Dit is 37% van de gehele CO₂-emissie van de Verenigde Staten en meer dan de volledige CO₂ uitstoot van alle Afrikaanse landen bij elkaar.¹⁴⁷ Het Clean Power Plan is een onderdeel van drie maatregelen die de EPA onder Obama heeft ondernomen om de uitstoot van CO₂ van de energiecentrales van de VS te verminderen.¹⁴⁸ Deze bestaan uit de New Source Performance Standards, wat een maximum aan uitstoot vaststelt voor nieuw te bouwen fossiel aangedreven energiecentrales, en de Proposed Emission Guidelines welke bepaalde richtlijnen uitzet waarmee energiecentrales kunnen voldoen aan de eisen uit de Clean Power Plan.¹⁴⁹

Ondanks dat Trump het Clean Power Plan terug heeft getrokken kunnen deze onderliggende richtlijnen nog steeds nuttig zijn voor staten en energiecentrales als ze ook zonder de federale verplichting willen verduurzamen.¹⁵⁰ Echter doet de regering van Trump het lijken alsof de vervanging van het CPP door de E.O. 13783 een sterk duurzaam alternatief is. De E.O. 13783 draagt de titel E.O. on Promoting Energy Independence and Economic Growth. Als je die titel vergelijkt met het Clean Power Plan dan zou je al een donkerbruin vermoeden kunnen krijgen van de andere insteek van deze ‘duurzame’ vervanging. Een woordvoerder van de EPA betoogt echter dat de nieuwe E.O. van Trump de CO₂-emissies met 34% omlaag zullen brengen ten opzichte van de uitstoot in 2005.¹⁵¹

Uit onderzoek van onder andere Harvard blijkt echter dat de emissies met het nieuwe plan van Trump zelfs 8% zullen stijgen ten opzichte van het afschaffen van het CPP zonder een vervangende

¹⁴⁶ Tomas Carbonell. “EPA’s proposed clean power plan. Protecting climate and public health by reducing carbon pollution from the US power sector.” *Yale L. & Pol’y Rev.* 33 (2014): 404.

¹⁴⁷ Tom A. Boden, Gregg Marland, and Robert J. Andres. “Global, regional, and national fossil-fuel CO₂ emissions.” *Carbon Dioxide Information Analysis Center, Oak Ridge National Laboratory, US Department of Energy, Oak Ridge, Tenn., USA doi 10* (2009).

¹⁴⁸ Carbonell. “EPA’s proposed clean power plan.” *Yale L. & Pol’y Rev.* 33 (2014): 408.

¹⁴⁹ *Ibidem* 409.

¹⁵⁰ E&E’s Power plan hub. Een overzicht van alle staten en hun beleid plus acties tegenover het CPP. Geraadpleegd op 2 juli 2019, beschikbaar via:

https://www.eenews.net/interactive/clean_power_plan#legal_challenge_status.

¹⁵¹ Niina Heikkinen “Clean power plan replacement could lead to increased emissions” *Scientific American. Policy & Ethics* (16 januari 2019).

maatregel.¹⁵² Dit heeft te maken met het feit dat ondanks de pogingen van Trump om het Clean Power Plan van Obama om zeep te helpen de sector alsnog door gaat met het reduceren van hun uitstoot.¹⁵³ Ook zonder het Clean Power Plan heeft de sector, tien jaar sneller dan verwacht, 28% reductie ten opzichte van 2005 levels weten te behalen.¹⁵⁴ Kate Konschnik, directeur van het klimaat en energie programma van de Duke University's Nicholas Institute for Environmental Policy Solutions, betoogt dat het vervangende plan van Trump de reductie kan vertragen met ongeveer 5% door vervuilende steenkool energiecentrales langer in omloop te laten en te financieren. Maar dat de reductie door zal zetten, ondanks Trump zijn pogingen om de steenkoolindustrie nieuw leven in te blazen.

De EPA weet natuurlijk dat de reductie in CO₂ uitstoot ook zonder het CPP doorzet, echter probeert de regering van Trump die reductie onder de resultaten van het nieuwe plan van de Trump te schuiven. Terwijl de wetenschap en het EIA laten zien dat het nieuwe plan van Trump stiekem een remmende factor is op de CO₂-reductie van de energiesector. Daarnaast heeft de achterliggende gedachte van de nieuwe E.O. on Promoting Energy Independence and Economic Growth weinig te maken heeft met CO₂-reductie. Maar gezien het feit dat de onderliggende plannen die schuilgaan achter deze vervanging van het CPP maar een marginaal effect hebben op de vergroting van steenkool aangedreven energiecentrales en een vermindering van de CO₂-reductie acht ik de effectiviteit van Trump zijn plannen om het Clean Power Plan terug te draaien als ineffectief.

Tussentijdse conclusie

Donald Trump is aan de macht gekomen in een periode waarin klimaat onderwerpen een steeds grotere rol spelen in de Amerikaanse en internationale politieke betrekkingen. Toch is hij dankzij zijn anti-establishment retoriek verkozen tot de president van de VS. Hierbij heeft hij zich dankzij zijn onuitputbare stroom van controversiële uitspraken weten te ontworstelen van de het maatschappelijk

¹⁵² A.T. Keyes, Amelia Trafton, et al. "The Affordable Clean Energy Rule and the Impact of Emissions Rebound on Carbon Dioxide and Criteria Air Pollutant Emissions." *Environmental Research Letters* (2019) 1.

¹⁵³ Hannah Northey "Power-sector emissions drop despite Trump policies", *Scientific American. Greenwire* (30 oktober 2018).

¹⁵⁴ US Energy and Information Administration, "Carbon dioxide emissions from U.S. power sector have declined 28% since 2005" *EIA* (29 oktober 2018), geraadpleegd op 29 juni 2019, beschikbaar via: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=37392#>.

veld. Hoewel de wetenschappelijke en politieke consensus over het milieu en klimaat nog nooit zo hoog zijn geweest weet Trump zich toch in een over het algemeen tegenovergesteld maatschappelijk veld zo te positioneren als klimaat scepticus en er mee weg te komen door alles wat de wetenschap en zijn politieke tegenstanders zeggen te bagatelliseren. Hij is bewonderingswaardig genoeg tamelijk succesvol in het aanvoelen van het publieke sentiment dat zich afzette tegen het ‘conventional thinking’ en daarmee tegen de op geglobaliseerde hoogopgeleide retoriek.

Echter is zijn grootste verkiezingsbelofte ten opzichte van het milieubeleid “Trump digs coal” niet bijzonder goed gelukt. Trump heeft geprobeerd om steenkool weer op een gelijk speelveld te brengen met andere bronnen van energie. Onder andere door de beschermde status van nationale monumenten af te nemen en het proberen open te breken van nieuwe federale leases voor olie- en gasboringen aan de hele Amerikaanse kust. Daarnaast nam hij wetgeving aan die steenkool meer gelijk aan andere energiebronnen maakt. Toch blijven de economische voordelen van schonere vormen van energie en de politieke wil om te vergroenen op staatsniveau blokkades in het stimuleren van steenkoolproductie. Deze verkiezingsbelofte is derhalve niet behaald en niet haalbaar gedurende de resterende ambtsjaren.

Ook bij de terugtrekking uit het klimaatakkoord heeft het beleid van Trump niet de diepte impact waar hij wellicht op gehoopt had. Ondanks de federale terugtrekking hebben vierentwintig staten zich aangesloten bij de U.S. Climate Alliance en blijven ze de koers uit het klimaatakkoord van Parijs aanhouden. Hetzelfde verhaal geldt voor zijn plannen om het Clean Power Plan terug te draaien. Hierbij heeft hij op een federaal niveau geprobeerd de verplichting om te verduurzamen weg te nemen, maar werd dit gerelativeerd door staten en energiecentrales die ook zonder federale verplichting doorzetten met de reductie van CO₂ uitstoot.

III

Vergelijkende conclusie

Wat kan er nu gezegd worden over de stelling waar dit onderzoek mee begon: *Trump heeft de macht om het Amerikaanse milieubeleid langdurig te veranderen*? Kan ik dit inmiddels ontkrachten om onrust onder academici als John Foster, Judith Blau, Noam Chomsky, Michael Mann en nog vele anderen te verminderen? Kunnen we een generaliserende les trekken uit de historische vergelijking en daarmee meer inzicht geven in de macht van Trump om het milieubeleid grondig te beïnvloeden? Kan de hypothese verworpen worden? Ik begin met een schema om de vergelijking helder tegen elkaar af te strepen.

Variabelen voor succes in het beïnvloeden van het milieubeleid:	Theoretisch kader:	William J. Clinton	Donald J. Trump
Verkiezingsbeloften nagekomen?	Joshua Kennedy: Overtuiging & E.O.	V/X	V/X
Maatschappelijk veld naar zijn hand gezet?	Richard Neustadt en James McGregor Burns: Overtuiging	V	V
De 4 ^{de} macht onder controle en effectiviteit gewaarborgd?	William Howell: E.O.	V/X	X

Ik zal per categorie de onderzoeksresultaten van Bill Clinton afzetten tegen de onderzoeksresultaten van Donald Trump. Door middel van deze vergelijking poog ik een generaliserende uitspraak te kunnen doen over de mogelijke lange termijn impact van Donald Trump op het Amerikaanse milieubeleid.

De verkiezingsbeloften van Clinton en Trump zijn verschillend van opzet omdat Clinton veel minder expliciete beloftes maakte ten opzichte van Trump. Clinton had vage beloften over meer groene banen en het creëren van een economie die compatibel is met het klimaat. Hij heeft in ieder geval instituties als de Council on Sustainable development, Council on environmental justice en de National Economic Council in het leven geroepen waarbij milieu en klimaat al in de vroegste stadia worden betrokken bij het vormen van economisch beleid. Maar door zijn groene agenda zo in een economisch narratief te plaatsen wist hij niet altijd goed de juiste balans te vinden, zoals de grote blunder met het Emergency Salvage Timber Logging Sale Program laat zien. Daarnaast vormde het Congres een obstakel om

Trump had echter een zeer uitgesproken mening over het klimaat tijdens de verkiezingen van 2016. Hierdoor was het voor mij makkelijker om na te gaan of hij die expliciete beloften waar heeft gemaakt of nog waar kan gaan maken. De meest relevante waren uit het klimaatakkoord van Parijs stappen en het de steenkoolindustrie nieuw leven in blazen. Het eerste is hem gelukt maar wordt ernstig gerelativeerd door de U.S. Climate Alliance waar inmiddels vierentwintig staten zich bij hebben aangesloten om zich gezamenlijk te houden aan de afspraken van Parijs. Het tweede, zijn plan om de steenkoolindustrie weer aan te slingeren, is ook tamelijk mislukt. Van doorslaggevende kracht in dit falen is de behoefte aan duurzame energie vanuit de samenleving en de economische voordelen aan schonere energiebronnen voor de energiesector. Hiermee kunnen we stellen dat Clinton en Trump beide geteisterd werden door de markt en andere politieke krachten als het Congres en de politiek op staatsniveau.

Bill Clinton en Donald Trump zijn allebei tamelijk succesvol geweest in het maatschappelijk veld. Hierbij hebben ze beide dankzij overtuiging het maatschappelijk veld naar hun hand weten te zetten. Clinton gebruikt vernuftig een tactiek waarbij hij conservatieve groepen als christenen en klimaattwijfelaars aan zich weet te binden door zijn milieupolitiek in een economisch narratief te

plaatsen. Trump wist de maatschappij te overtuigen door zich af te zetten tegen de gevestigde orde en de 24 uren cyclus van de media te beïnvloeden met de ene na de andere controversie. Toch is hij dankzij zijn anti-establishment retoriek verkozen tot de president van de VS. Hierbij heeft hij zich dankzij zijn onuitputbare stroom van controversiële uitspraken weten te ontworstelen van het maatschappelijk veld. Hoewel de wetenschappelijke en politieke consensus over het milieu en klimaat nog nooit zo hoog zijn geweest weet Trump zich toch succesvol te manoeuvreren in een over het algemeen tegenovergesteld maatschappelijk veld. Hij positioneert zich succesvol als klimaat scepticus door alles wat de wetenschap en zijn politieke tegenstanders zeggen te bagatelliseren. Hij is bewonderingswaardig genoeg tamelijk succesvol in het aanvoelen van het publieke sentiment dat het conventionele politieke bestel beu werd en daarmee zich afzette tegen de mondiale hoogopgeleide retoriek.

De Verenigde Staten heeft een complexe wisselwerking tussen de vierde macht, het Congres en de president als het aankomt op milieubeleid. De verdichting van de vierde macht zorgt voor een tempering op de grillen van een president. Dit is te zien bij zowel Clinton in '97 bij Kyoto-protocol als bij Trump tijdens zijn terugtrekking uit de klimaatakkoorden van Parijs. Die tempering van de macht wordt niet alleen door de dichte institutionele macht veroorzaakt maar eigenlijk door drie hoofdfactoren. Ten eerste dus de vierde macht die niet altijd even gewillig is om mee te doen in de ideeën van de president. Ten tweede de scheiding tussen de uitvoerende macht van de president en de wetgevende macht van het Congres. En ten derde de sterke invloed van private lobbygroepen, waarbij in het milieubeleid de 'big business' altijd op de loer ligt. Aan de hand van de moeite van zowel Clinton als Trump om echt effectief beleid door te voeren kan ik stellen dat ze beide last hadden van institutionele weerbaarheid.

Tevens hebben de marktwerking en de politieke wil op staatsniveau nog een factor die soms positief en soms juist negatief staat tegenover de mogelijkheden van de president om een langdurige impact te maken op het milieubeleid. Ook de ongemakkelijkheid van de Verenigde Staten om niet betrokken te zijn bij één van de meest belangrijke mondiale diplomatieke betrekkingen van onze tijd zorgt ervoor dat de leden van het Congres soms meer geneigd zijn om mee te werken.

De macht van de president is dus afhankelijk van verscheidene factoren. Dankzij de institutionele weerbaarheid is de koers van het milieubeleid enigszins beschermd tegen grote grillen van een president. Deze matigende werking zorgt voor een continuïteit in het systeem en een verzachtende werking op de grillen van president Trump. Fanatieke Trump aanhangers beginnen deze werking ook in te zien en oud-Congreslid Jason Chaffetz heeft er zelfs een boek over geschreven met de alles zeggende titel: *The Deep State: How an Army of Bureaucrats Protected Barack Obama and is Working to Destroy the Trump Agenda*. Wat Chaffetz echter niet inziet is dat dit ‘leger’ aan bureaucraten een matigende werking heeft op de agenda van alle presidenten, democraat en republikein, milieu-activist en klimaat scepticus. Trump heeft hierdoor niet de macht om het milieubeleid volledig te veranderen, maar kan het wel een richting geven.

Bibliografie

Secundaire literatuur

Agrawala, Shardul, and Steinar Andresen. "Indispensability and Indefensibility? The United States in the Climate Treaty Negotiations." *Global Governance* 5 (1999): 457- 482.

Ahmadian, Sara, Sara Azarshahi, and Delroy L. Paulhus. "Explaining Donald Trump via communication style. Grandiosity, informality, and dynamism." *Personality and Individual Differences* 107 (2017): 49-53.

Belco, Michelle, and Brandon Rottinghaus. "The Law. Presidential Proclamation 6920. Using executive power to set a new direction for the management of national monuments." *Presidential Studies Quarterly* 39.3 (2009): 605-618.

Blau, Judith. "Trump has committed a crime against humanity." *Sociological Forum*. Vol. 33. No. 4. 2018.

Boden, Tom A., Gregg Marland, and Robert J. Andres. "Global, regional, and national fossil-fuel CO2 emissions." *Carbon Dioxide Information Analysis Center, Oak Ridge National Laboratory, US Department of Energy, Oak Ridge, Tenn., USA* doi 10 (2009).

Born, Andreas, Pieter van Eck, and Magnus Johannesson. "An experimental investigation of election promises." *Political Psychology* 39.3 (2018): 685-705.

Carbonell, Tomas. "EPA's proposed clean power plan. Protecting climate and public health by reducing carbon pollution from the US power sector." *Yale L. & Pol'y Rev.* 33 (2014): 403-426.

Coglianesi, Cary. "Presidential Control of Administrative Agencies. A debate over law or politics." *U. Pa. J. Const. L.* 12 (2009): 637-649.

Daynes, Byron W., and Glen Sussman. *White house politics and the environment. Franklin D. Roosevelt to George W. Bush.* Texas A&M University Press, 2010.

Deese, Brian. "Paris isn't burning. Why the climate agreement will survive Trump." *Foreign Aff.* 96 (2017): 83-90.

Depledge, Joanna. "Against the grain. The United States and the global climate change regime." *Global Change, Peace & Security* 17.1 (2005): 11-27.

De Pryck, Kari, and François Gemenne. "The Denier-in-Chief. Climate change, science and the election of Donald J. Trump." *Law and Critique* 28.2 (2017): 119-126.

Dillon, Lindsey, et al. "The environmental protection agency in the early Trump administration. Prelude to regulatory capture." *American journal of public health* 108.S2 (2018): S89-S94.

Foster, John Bellamy. "Trump and climate catastrophe." *Monthly Review* 68.9 (2017): 1-17.

Gould, Kenneth A., Tammy L. Lewis, and J. Timmons Roberts. "Blue-green coalitions. Constraints and possibilities in the post 9-11 political environment." *Journal of world-systems research* 10.1 (2004): 91-116.

Hajer, Maarten A. *The politics of environmental discourse. Ecological modernization and the policy process*. Oxford: Clarendon Press, 1995.

Hargrove Erwin C. "Presidential power and political science." *Presidential Studies Quarterly* 31.2 (2001): 245-261.

Harrison, Matthew W. "Legislative Delegation and Presidential Authority. The Antiquities Act and the Grand Staircase-Escalante National Monument-A Call for a New Judicial Examination." *J. Envtl. L. & Litig.* 13 (1998): 409-444.

Heclo, Hugh. "The Clinton health plan. Historical perspective." *Health Affairs* 14.1 (1995): 86-98.

Heikkinen, Niina "Clean power plan replacement could lead to increased emissions" *Scientific American. Policy & Ethics* (16 januari 2019).

Hejny, Jessica. "The Trump Administration and environmental policy. Reagan redux?" *Journal of Environmental Studies and Sciences* 8.2 (2018): 197-211.

Hempel, Monty. "AnthropoTrumpism. Trump and the politics of environmental disruption" *Journal of Environmental Studies and Sciences* 8 (2018): 183-188.

Hobson, Kersty. "So we are all environmentalists now?." (2008).

Hunter, Susan, and Victoria Noonan. "Energy, environment, and the presidential agenda." *The Presidency Reconsidered Ed. RW Waterman (Peacock Publishers, Itasca, IL) pp* (1993): 301-325.

Jotzo, Frank, Joanna Depledge, and Harald Winkler. "US and international climate policy under President Trump." *Climate Policy, VOL 18, NO.7* (2018): 813-817.

Kennedy, Joshua B. "The limits of presidential influence. Two environmental directives and what they mean for executive power." *Journal of Policy History* 30.1 (2018): 1-24.

Keyes, Amelia Trafton, et al. "The Affordable Clean Energy Rule and the Impact of Emissions Rebound on Carbon Dioxide and Criteria Air Pollutant Emissions." *Environmental Research Letters* (2019): 1-10.

Laing, Matthew. "Towards a pragmatic presidency? Exploring the waning of political time." *Polity* 44.2 (2012): 234-259.

Ladd, Anthony E., and Richard York. "Hydraulic Fracking, Shale Energy Development, and Climate Inaction. A New Landscape of Risk in the Trump Era." *Human Ecology Review* 23.1 (2017): 65-80.

- Lange, Matthew. *Comparative-historical methods*. Sage, 2012.
- Lehmann, Evan. “Many more Republicans now believe in climate change” *Scientific American. ClimateWire* (27 April 2016).
- Nichols, Curt. “Reagan reorders the political regime. A historical–institutional approach to analysis of change.” *Presidential Studies Quarterly* 45.4 (2015): 703-726.
- Nie, Martin A. ““It's the Environment, Stupid!” Clinton and the Environment.” *Presidential Studies Quarterly* 27.1 (1997): 39-51.
- Northey, Hannah. “Power-sector emissions drop despite Trump policies”, *Scientific American. Greenwire* (30 oktober 2018).
- O'Neill, Kate. “The comparative study of environmental movements.” *Comparative Environmental Politics. Theory, Practice, and Prospects*; Steinberg, PF, VanDeveer, SD, Eds(2012): 115-142.
- Paarlberg, Robert L. “A domestic dispute. Clinton, Congress, and international environmental policy.” *Environment: Science and Policy for Sustainable Development* 38.8 (1996): 16-33.
- Pearce, Warren, et al. “Communicating climate change. Conduits, content, and consensus.” *Wiley Interdisciplinary Reviews. Climate Change* 6.6 (2015): 613-626.
- Peterson, Tarla Rai, ed. *Green talk in the White House. The rhetorical presidency encounters ecology*. No. 11. Texas A&M University Press, 2004.
- Pickering, Jonathan, et al. “The impact of the US retreat from the Paris Agreement: Kyoto revisited?.” *Climate policy* 18.7 (2018): 818-827.
- Rabe, Barry G. “Second-generation climate policies in the states. Proliferation, diffusion, and regionalization.” *Changing climates in North American politics. Institutions, policymaking, and multilevel governance* (2009): 67-86.
- Rakoff, R. “Presidential Influence and Environmental Policy” by Robert A. Shanley (Book Review). *Environmental History Review*, 19(1), 95-99.
- Ranchod, Sanjay. “The Clinton national monuments. Protecting ecosystems with the Antiquities Act.” *Harv. Env't'l L. Rev.* 25 (2001): 535.
- Rivers, Douglas, and Nancy L. Rose. “Passing the president's program. Public opinion and presidential influence in Congress.” *American Journal of Political Science* (1985): 183-196.
- Rofe, J. Simon, et al. *US Presidential elections and foreign policy. Candidates, campaigns, and global politics from FDR to Bill Clinton*. University Press of Kentucky, 2017.
- Rosen, Christine Meisner. “Environmental sustainability in the twenty-first century.” *Environmental History* 12.2 (2007): 362-364.

Schier, Steven E. "George W. Bush's presidential project and its prospects." *The Forum*. Vol. 1. No. 4. (De Gruyter, 2003).

Schier, Steven E., ed. *The postmodern presidency. Bill Clinton's legacy in US politics*. University of Pittsburgh Press, 2000.

Skowronek, Stephen. *The politics presidents make. Leadership from John Adams to Bill Clinton*. Harvard University Press, 1997.

Steinberg, Ted. "Can capitalism save the planet? On the origins of green liberalism." *Radical history review* 2010.107 (2010): 7-24.

Sullivan, Terry. "Power without persuasion. The politics of direct presidential action.", *Presidential Studies Quarterly*, (vol. 34, no. 2, 2004): 459-461.

Zhang, Hai-Bin, et al. "US withdrawal from the Paris Agreement. Reasons, impacts, and China's response." *Advances in Climate Change Research* 8.4 (2017): 220-225.

Primaire bronnen

Clinton, William J. "Proclamation 6920. Establishment of the Grand Staircase-Escalante National Monument", *Office of the Federal Register* (Sep. 24 1996): 1788-1791.

Google Ngram Viewer, geraadpleegd op woensdag 16 januari 2018, toegankelijk via: https://books.google.com/ngrams/graph?content=Environment&year_start=1850&year_end=2008&corpus=15&smoothing=3&share=&direct_url=t1%3B%2CEnvironment%3B%2Cc0.

Paris Agreement (PA). Opened for signature 16 february 2016. UN MTDSG C.N.92.2016.TREATIES-XXVII.7d, geraadpleegd op 12 mei 2019, beschikbaar via: <https://unfccc.int/process/conferences/pastconferences/paris-climate-change-conference-november-2015/paris-agreement>.

Presidential Proclamation 9682, Documentfile 82 FR 58089. Geraadpleegd op zaterdag 6 juli, beschikbaar via: <https://www.federalregister.gov/documents/2017/12/08/2017-26714/modifying-the-grand-staircase-escalante-national-monument>.

Protocol, Kyoto. "United Nations framework convention on climate change." *Kyoto Protocol, Kyoto* 19 (1997).

Reidmiller, D.R. (ed.) "Fourth National Climate Assessment. Volume II Impacts, Risks, and Adaptation in the United States" *U.S. Global Change Research Program* (Washington DC, 2018).

Remarks by president Trump on the humanitarian crisis on our southern border and the shutdown (19 januari 2019), geraadpleegd 21 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-humanitarian-crisis-southern-border-shutdown/>.

Trump, Donald. “The concept of global warming was created by and for the Chinese in order to make US manufacturing non-competitive.” *Donald J. Trump* ✓@realDonaldTrump 4 (2012): 15.

Trump, Donald J. “Presidential Executive Order on promoting energy independence and economic growth”, *The White House, Energy and Environment* (issued on March 28, 2017).

Trump, Donald J. “Presidential proclamation modifying the Grand Staircase-Escalante National Monument”, *The White House, Land and Agriculture* (issued on December 4, 2017).

US Energy and Information Administration, “Future coal production depends on resources and technology, not just policy choices” *EIA* (26 juni 2017), geraadpleegd op 1 juni 2019, beschikbaar via: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=31792#>.

US Energy and Information Administration, “Carbon dioxide emissions from U.S. power sector have declined 28% since 2005” *EIA* (29 oktober 2018), geraadpleegd op 29 juni 2019, beschikbaar via: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=37392#>.

White House, Office of the Press Secretary. “*Clinton’s inaugural speech*”, January 20, 1993. Beschikbaar via: <https://clintonwhitehouse6.archives.gov/1993/01/1993-01-20-president-clinton-inaugural-speech.html>.

White House, Office of the Press Secretary. “*Establishment of the national economic council*”, January 25, 1993. Beschikbaar via: <https://clintonwhitehouse6.archives.gov/1993/01/1993-01-25-establishment-of-the-national-economic-council.html>.

White House, Office of the Press Secretary. “*President Clinton’s address at Sequoia monument proclamation event*”, April 15, 2000. Beschikbaar via: http://vault.sierraclub.org/ca/sequoia/Monument/clinton_address_at_event.html.

White House, Office of the Press Secretary. “*Statement by the president and remarks by the vice-president on new environmental policy*”, February 8, 1993. Beschikbaar via: <https://clintonwhitehouse6.archives.gov/1993/02/1993-02-08-statement-and-remarks-on-environmental-policy.html>.

White House Television (WHTV), “President Clinton’s Remarks on Kyoto Protocol on Climate Change (1997),” *Clinton Digital Library*, geraadpleegd op 5 juli 2019, toegankelijk via: <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/15937>

Digitale archieven

Clinton Presidential Library, National Archives and Records Administration (NARA).
Digitaal archief van de twee ambtstermijnen van Clinton, toegankelijk via:
<https://www.clintonlibrary.gov>.

Library of Congress. Digitaal archief met onder andere: audiobestanden, films, foto's, boeken, artikelen, wetgeving, kranten en personal narratives, toegankelijk via: <https://loc.gov>.

U.S. House, Office of the Clerk. Alle informatie om te onderzoeken welke presidentiele veto's er zijn uitgesproken gedurende de termijnen van Bill Clinton, toegankelijk via:
<http://clerk.house.gov>.

U.S. House, Office of the Clerk, Lobbying Disclosure. Alle informatie om te onderzoeken op welke momenten een president van de VS heeft gelobbyd bij het Congres om een bepaalde wetgeving erdoorheen te krijgen, toegankelijk via:
<https://lobbyingdisclosure.house.gov>.

US Energy and Information Administration (EIA). Alle analyses en primaire bronnen omtrent de energievoorziening in de VS. Toegankelijk via: <https://www.eia.gov>.

White House, Office of the Press Secretary. Onderdeel van het *Clinton presidential materials project*, hierbij zijn alle openbare speeches, directories en persconferenties opgeslagen onder vermelding van de volgende noot: "This is historical material, "frozen in time."
Toegankelijk via: <https://clintonwhitehouse6.archives.gov/index.html>.

Overige bronnen

BBC News (27 mei 2016), "Donald Trump would 'cancel' Paris climate deal",
geraadpleegd op 11 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.bbc.com/news/election-us-2016-36401174>.

Bolle, Joram. "Vooral realiteitszin in Nederlandse politieke reacties op Trump", *NRC* 9 december 2016, geraadpleegd 19 mei 2019, beschikbaar via:
<https://www.nrc.nl/nieuws/2016/11/09/vooral-realiteitszin-in-nederlandse-politieke-reacties-op-trump-a1531002>.

Byron Wolf, Z. "The 'lock her up!' chant has not aged well, but Trump's supporters are still using it" *CNN Politics* (22 augustus 2018), geraadpleegd op 3 mei 2019, beschikbaar via:
<https://edition.cnn.com/2018/08/22/politics/cohen-tweets-clinton-jail/index.html>.

Cillizza, Chris. "Donald Trump buries climate change report because 'I don't believe it'", *CNN Politics* (27 nov 2018), geraadpleegd op donderdag 17 januari 2019, beschikbaar via:
<https://edition.cnn.com/2018/11/26/politics/donald-trump-climate-change/index.html>.

Cillizza, Chris. "Donald Trump doesn't think much of climate change, in 20 quotes", *CNN Politics* (8 aug 2017), geraadpleegd op vrijdag 18 januari 2019, beschikbaar via:

<https://edition.cnn.com/2017/08/08/politics/trump-global-warming/index.html>.

Collins, Michael. “President Trump has yet to save the struggling coal industry, numbers show”, *USA Today* (9 april 2018), geraadpleegd op 1 juni 2019, beschikbaar via: <https://eu.usatoday.com/story/news/politics/2018/04/04/president-trump-has-yet-save-struggling-coal-industry-numbers-show/479587002/>.

Cushman, John H. Jr. “Intense lobbying against global warming treaty”, *The New York Times* (7 dec. 1997).

Davenport, Coral, and Eric Lipton. “Trump picks Scott Pruitt, climate change denialist, to lead EPA.” *New York Times* 7 (2016), geraadpleegd op zaterdag 19 januari 2019, beschikbaar via: <https://www.nytimes.com/2016/12/07/us/politics/scott-pruitt-epa-trump.html>.

Dewar, Helen and Kevin Sullivan. “Senate republicans call Kyoto pact dead”, *Washington Post* (11 Dec. 1997)

Donald J. Trump for President Inc., geraadpleegd op 4 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.promiseskept.com/achievement/overview/energy-and-environment/#>.

“Donald Trump the coal miner in West Virginia”, *LesGrossman News* (5 mei 2016), geraadpleegd op 31 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.youtube.com/watch?v=mJQ-GI8O6-Y>.

E&E’s Power plan hub. Een overzicht van alle staten en hun beleid plus acties tegenover het CPP. Geraadpleegd op 2 juli 2019, beschikbaar via: https://www.eenews.net/interactive/clean_power_plan#legal_challenge_status.

Fox Business, “Should Scott Pruitt be in charge of the EPA?”, gepubliceerd op 8 dec. 2016, geraadpleegd op 9 maart 2019. Een interview ter verdediging van de keuze voor Scott Pruitt door Ken Paxton, Texas Attorney General, beschikbaar via: <https://www.youtube.com/watch?v=nrCpYepriMU>.

Hand, Mark. “EPA employees rally against Scott Pruitt’s policies on eve of congressional testimony”, *Think progress* (25 april 2018). Geraadpleegd op 2 juli 2019, beschikbaar via: <https://thinkprogress.org/epa-employees-rally-against-scott-pruitt-9e237b10b7d2/>.

Hains, Tim. “EPA Chief Scott Pruitt defends decision to withdraw from Paris agreement: ‘There are climate exaggerators’” *Real Clear Politics* (2 juni 2017). Geraadpleegd op 30 juni 2019, beschikbaar via: https://www.realclearpolitics.com/video/2017/06/02/full_replay_epa_chief_scott_pruitt_defends_decision_to_withdraw_from_paris_agreement.html.

Lehmann, Evan. “Campaign 2016. Trump promises he will reopen coal mines. He probably can’t”, *E&E News* (10 mei 2016), geraadpleegd op 31 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.eenews.net/stories/1060036954>.

NBC News (1 juni 2017), “Trump announces withdrawal from Paris climate accord”, geraadpleegd op 12 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.nbcnews.com/video/trump-announces-withdrawal-from-paris-climate-accord-958086723587?v=b>.

1996 Presidential debate. Bill Clinton vs. Bob Dole, C-Span 4 oktober 2011, geraadpleegd op 30 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.youtube.com/watch?v=0BdyYynJNJo>.

Purdum, Todd S. “Clinton lashes out at Congress, citing pollution and guns”, *The New York Times* (2 aug. 1995).

Tani, Maxwell. “Donald Trump shocks world, wins presidential election in biggest upset in political history”, *Business insider Nederland* (9 november 2016), geraadpleegd 19 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.businessinsider.nl/donald-trump-wins-election-results-2016-11/?international=true&r=US>.

“Top voting issues in 2016 election”, *Pew Research Center* (7 juli 2016), geraadpleegd op 1 juni 2019, beschikbaar via: <https://www.people-press.org/2016/07/07/4-top-voting-issues-in-2016-election/>.

“Trump: We are putting our great coal miners back to work”, *Fox news* (21 augustus, 2018), geraadpleegd op 31 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.youtube.com/watch?v=XnSlzBcLLGs>.

Turkewitz, Julie. “Trump slashes size of Bears Ears and Grand Staircase monuments”, *The New York Times* (4 december 2017), geraadpleegd op vrijdag 17 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.nytimes.com/2017/12/04/us/trump-bears-ears.html>.

United States Climate Alliance, <https://www.usclimatealliance.org>.

“US coal miners hopeful after Donald Trump’s win”, *Aljazeera* (22 november 2016), geraadpleegd op 31 mei 2019, beschikbaar via: <https://www.youtube.com/watch?v=xqL4RD4LdM8>.

Voor een discussie over de veroordeling van Michael Cohen zie de transcriptie van *CNN news show* (21 augustus 2018, 20:00): <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/1808/21/acd.01.html>.